

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

A 25.6

**Το
ΠΑ.ΣΟ.Κ.
μπροστά
στο παρόν και το μέλλον
της Ελλάδας**

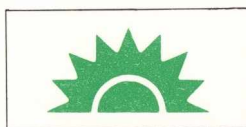

ΙΟΥΛΙΟΣ 1988

αὐτοῦ μὲν 15/8

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

**Το
ΠΑ.ΣΟ.Κ.
μπροστά
στο παρόν και το μέλλον
της Ελλάδας**

ΙΟΥΛΙΟΣ 1988

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ. 7
ΜΙΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΚΙ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ	9
ΕΚΛΕΙΣΕ ΕΝΑΣ ΘΕΤΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ	12
ΜΙΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	15
Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ	
ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ	18
Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΡΕΙΑ	22
ΜΠΡΟΣΤΑ Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΟΣΜΟ:	
ΟΙ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ	
ΜΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	27
Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ ΕΘΝΙΚΗ	
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ	
ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	38
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ	
ΚΑΙ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΜΑΣ ΣΗΜΕΡΑ	49
ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΛΟΥΜΕ	54

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αποτελεί κοινή διαπίστωση και αναμφισβήτητη αλήθεια, ότι στην Ελλάδα, έχει κλείσει οριστικά πια τόσο ο κύκλος της μετεμφυλιακής περιόδου, όσο και ο κύκλος της μεταπολιτευτικής συγκυρίας. Αναμφίβολα οι παλιές παγιωμένες ισορροπίες και τα παλιά γνώριμα ή και συνηθισμένα δεδομένα, άλλα έχουν διαφοροποιηθεί, άλλα έχουν αλλάξει και άλλα έχουν ανατραπεί.

Για τη χώρα μας, για την κοινωνία μας, για το λαό μας, έχει ανοίξει ένας νέος ιστορικός κύκλος με πρωτόφαντα δεδομένα και αμετάθετες απαιτήσεις. Αυτός ο νέος ιστορικός κύκλος συνδέεται άρρηκτα με κοσμογονικές προκλήσεις και εξελίξεις στη διεθνή σκηνή, στην Ευρώπη, στα Βαλκάνια και στη Μεσόγειο.

Τα χρονικά ορόσημα, το 1992 και το 2000, είναι ορόσημα με ισχυρούς συμβολισμούς. Μας επισημαίνουν και μας υπενθυμίζουν ότι οι νέες τεχνολογίες και τα νέα δεδομένα δεν οδηγούν μόνο σε ένα διαφορετικό διεθνή καταμερισμό εργασίας, αλλά συμπυκνώνουν ασύλληπτες μεταλλάξεις σε όλους τους τομείς.

Βάζουν τη σφραγίδα τους στην παραγωγή, στην κοινωνική δομή, στους θεσμούς, στην έννοια της πολιτικής, στα κόμματα, στους κοινωνικούς φορείς. Βάζουν τη σφραγίδα τους στη γνώση και στην πλη-

ροφόρηση, στη φύση και στον πολιτισμό καθώς και στην ίδια τη ζωή του ανθρώπου.

Σίγουρα, λοιπόν, υπάρχει ένας ανοιχτός λογαριασμός, που αφορά το παρόν και το μέλλον της χώρας μας, της κοινωνίας και του λαού μας.

Εύλογα και καλόπιστα προκύπτει το ερώτημα, τι κάνει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. μπροστά σ' αυτή τη διαμορφωμένη και τη διαμορφούμενη πραγματικότητα.

Ποιες είναι οι σκέψεις του και οι προσανατολισμοί του, ποιες είναι οι προτάσεις και οι επιλογές του, για το σήμερα και το αύριο της ελληνικής κοινωνίας.

Στο κείμενο αυτό τώρα, όπως και η εισήγησή μου στην 22η Σύνοδο όπως και άλλα πρόσφατα κείμενα, γίνεται προσπάθεια να περιγραφεί, να αναλυθεί και να συνδεθεί η πολιτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ., μέσα σε μια πραγματικότητα, μέσα σε ένα κόσμο που εξελίσσεται συνεχώς και φαίνεται να αλλάζει ριζικά.

Για τούτο πιστεύω ότι το κείμενο αυτό, σαν κείμενο προβληματισμού, αναζήτησης και γενικών κατευθύνσεων θα συμβάλει θετικά στο δικαιολογημένο αίτημα των καιρών να αποκτήσουμε όλοι μας μια σύγχρονη προσέγγιση, μια σύγχρονη ματιά για τη φυσιογνωμία και την ιστορική εξέλιξη, για τη στρατηγική και το πρόγραμμα, για τη δομή, τη διάταξη και τη λειτουργία του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Έχω την πεποίθηση, ότι αυτό το κείμενο θα **αποτελέσει την αρχή για ένα γόνιμο και δημιουργικό διάλογο**, σε μια κρίσιμη στιγμή της πορείας της αναγέννησης και της ανασυγκρότησης του Κινήματός μας. Άλλωστε αυτό επιζητούμε να προκαλέσουμε, ενόψει των διαδικασιών του 2ου Συνεδρίου.

Πιστεύω, ότι αυτός ο διάλογός μας, θα μας βοηθήσει ουσιαστικά στην ολοκλήρωση του **Μανιφέστου**, του **Κειμένου των Θέσεων** και του **Νέου Προγράμματος του ΠΑ.ΣΟ.Κ.** Αυτά τα κείμενα με την έγκαιρη κατάθεσή τους, θα αποτελέσουν τα βασικά κείμενά μας προς το 2ο Συνέδριο, που ελπίζουμε να καταγραφεί ως Συνέδριο Αναγέννησης και Ανανέωσης του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

ΜΙΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ

1 Δεκατέσσερα χρόνια μιας αγωνιστικής πορείας που μας έφεραν από την ιστορική Διακήρυξη της 3ης Σεπτεμβρη στα πρώτα βήματα των αλλαγών, εμείς, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χτίσαμε μαζί με το λαό το όραμα μιας νέας Ελλάδας. Μιας κοινωνίας χωρίς εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Αυτή η κοινή προσπάθεια άλλαξε ήδη σημαντικά τον πολιτικό και κοινωνικό χάρτη της χώρας.

Η Ελλάδα του ΣΗΜΕΡΑ γίνεται έστω και αργά, έστω και πληρώνοντας το τίμημα δεκαετιών καθυστέρησης και εξάρτησης, Ελλάδα της Ειρήνης, της Ανεξαρτησίας, της Συμμετοχής, της Ανάπτυξης, της Δημοκρατίας, της Κοινωνικής Αλλαγής.

2 Κρίση - Υπέρβαση - Αναγέννηση. Υπάρχουν στιγμές στην πορεία ενός γνήσια λαϊκού και ριζοσπαστικού Κινήματος οριακές στιγμές αυτοσυνειδησης και αυτογνωσίας που το φέρνουν αντιμέτωπο με τον εαυτό του, με τη φυσιογνωμία και τη στρατηγική του, με τις πολιτικές επιλογές και την πρακτική του.

Η γνώση και η συνείδηση της ΚΡΙΣΗΣ, η τόλμη και το θάρρος της ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ, το σχέδιο και η προσπάθεια της Α-

ΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ κλείνουν μέσα τους ένα ΝΕΟ ΑΛΜΑ.

Ένα άλμα που αρνείται τον αδιέξοδο δογματισμό και το στείρο μηδενισμό. Που δεν φοβάται την ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ αλλά και δεν αποφεύγει την ΠΡΟΣΗΛΩΣΗ σ' ότι αμφισβήτησε ή δικαίωσε η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ.

Ο οδηγός δηλαδή και η πυξίδα μιας πορείας σε στόχους αμετάθετους αλλά και σε σταθμούς μεταθετούς.

Σήμερα μπορούμε επιτέλους να μιλήσουμε για τον κύκλο ΚΡΙΣΗ - ΥΠΕΡΒΑΣΗ - ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ όπως ποτέ μέχρι τώρα.

Ο λαός προσδοκά από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. το νέο άλμα.

Εμείς είμαστε αποφασισμένοι μαζί του να το πραγματώσουμε. Για ΝΕΕΣ ΜΑΧΕΣ και ΝΕΕΣ ΝΙΚΕΣ στην πορεία της κοινωνικής αλλαγής.

3 Na γυρίσουμε ακριβώς έντεκα χρόνια πριν. Τον Ιούνιο του 1977.

Η Πανελλήνια Συνδιάσκεψη, η κορυφαία μέχρι σήμερα συλλογική διαδικασία του Κινήματός μας, αποτέλεσε το αποκορύφωμα μιας ΑΝΟΙΞΗΣ.

Μια ΑΝΟΙΞΗ τομή στην πορεία των πολιτικών μας πραγμάτων και τη φυσιογνωμία της Αριστεράς και των δυνάμεων της προόδου στον τόπο μας.

Με τη ριζοσπαστική κριτική στην τριτοδιεθνιστική στρατηγική. Με την καταλυτική αντιπαράθεση στην ευρωκομμουνιστική πρόταση. Με τη σαφή και οριστική διατύπωση του πολυκομματικού και δημοκρατικού χαρακτήρα της πορείας μετάβασης. Με την επαναστατική ανάγνωση της ελληνικής κοινωνικής πραγματικότητας και τον ριζοσπαστικό και εθνικό - απελευθερωτικό χαρακτήρα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Προσδιορίσαμε μέσα από συζητήσεις, αντιπαραθέσεις, ακόμη και ρήξεις ή διασπάσεις τις βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις ενός ελληνικού δρόμου για το σοσιαλισμό. Έτσι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. οριοθετείται στο χώρο της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ως φυσιογνωμία και στρατηγική και διατυπώνει την πρόταση που αργότερα ονομάστηκε «τρίτος δρόμος».

4 Σήμερα, οι κριτικές επισημάνσεις και αναλύσεις εκείνης της Συνδιάσκεψης, που για μένα υπήρξε το πραγματικό ιδρυτικό

Συνέδριο του Κινήματός μας, έχουν δικαιωθεί ή δικαιώνονται με μια πρωτοφανή ακρίβεια:

Τα Κομμουνιστικά Κόμματα το ένα μετά το άλλο αναθεωρούν τις απόψεις τους για την τριτοδιεθνιστική στρατηγική. Ο «Ευρωκομμουνισμός» όπως εκφράστηκε τότε ως «ιστορικός συμβιβασμός» ή «κοινό πρόγραμμα» δεν έχει κάνει βήματα προς τα εμπρός, αντίθετα φαίνεται ουσιαστικά να εγκαταλείπεται. Η εισαγωγή της δημοκρατικής διαδικασίας, του πλουραλισμού, που ξεκίνησε στην ευρωπαϊκή κομμουνιστική αριστερά ενισχύεται από το «πείραμα Γκορμπατσώφ» που βρίσκεται σε εξέλιξη στην ΕΣΣΔ. Οι πολιτικές αλλαγές σε χώρες του κέντρου δεν έθιξαν ουσιαστικά τα κοινωνικά συστήματα. Άφησαν στην περιφέρεια το προνόμιο μιας ριζοσπαστικής πορείας.

Απόψεις, ιδέες και πολιτικές που έχουν αφετηρία την εθνική ανεξαρτησία, την αυτοδύναμη ανάπτυξη, τον παραγωγικό εκσυγχρονισμό, την αποκέντρωση, την κοινωνικοποίηση, το δημοκρατικό προγραμματισμό, τη λαϊκή συμμετοχή, αποκτούν ένα επίκαιρο, ένα σύγχρονο περιεχόμενο. Κατακτούν ολοένα ευρύτερες δυνάμεις όχι μόνο στο παγκόσμιο προοδευτικό κίνημα αλλά και στη χώρα μας, όπου βέβαια οι αναγκαίοι μετασχηματισμοί σκοντάφτουν στις παραδοσιακές αντιλήψεις και πρακτικές.

5 Όμως, αν όλα αυτά είναι γεγονότα ιστορικά πια καταγεγραμμένα, το ερώτημα βρίσκεται αλλού:

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κλείνει δύο τετραετίες ήδη στη διακυβέρνηση της χώρας. Τι έγινε, τι γίνεται, τι θα γίνει στην πράξη, από την αρχική οριοθέτηση της στρατηγικής του πρότασης που κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή του τόπου;

Ο κόσμος αλλάζοντας, αλλάζει και τα δεδομένα. Οι προκλήσεις της εποχής είναι πολλαπλές. Οι στόχοι της στρατηγικής σύλληψης του '77, πολλές φορές πνίγονται στην καθημερινότητα μιας απλής διαχείρισης, ή δεν γίνονται τόσο εμφανείς στις επιλογές.

Πρόκειται για μια οριστική καθήλωση ιδεών και στόχων, τώρα που το περιβάλλον τους καθιστά επίκαιρους και οι προϋποθέσεις τους γίνονται για πρώτη φορά τόσο ευνοϊκές;

ΕΚΛΕΙΣΕ ΕΝΑΣ ΘΕΤΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

6

Πολλοί υποστηρίζουν σήμερα, ξεκινώντας από διαφορετικές αφετηρίες, ότι αυτό τον καιρό κλείνει ο **ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ** που εγκαινίασε η **ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ**. Κάτω από ορισμένες παραδοχές δεν έχουν άδικο, αν και συνήθως αυτή η διαπίστωση δεν συνοδεύεται και από σαφή οριοθέτηση των δεδομένων και των προοπτικών.

Πράγματι κλείνει η **ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΦΑΣΗ** εγκαθίδρυσης της **ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ** στον τόπο μας. Πρόκειται για το **οριστικό ξεπέρασμα** του ιστορικού διύσμου που κυριάρχησε από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι τις μέρες μας στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Διύσμος που αφορά από το ένα μέρος το εμφανές κέντρο-πόλο της εξάρτησης ως κύρια πλευρά και τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες ως δευτερεύον συμπλήρωμα.

Και αυτό έχει συντελεστεί με μια **αξιοσημείωτη πολιτική σταθερότητα** που βάθυνε, κατοχύρωσε και διεύρυνε τη **Δημοκρατία** και τη **Λαϊκή Κυριαρχία**.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι η **ομαλή πτώση της Δεξιάς από την εξουσία** παρά το εχθρικό κράτος και τις αντιδραστικές του δομές, που σήμερα ακόμη, ι-

σως, δεν μπορεί να εκτιμηθεί στις πραγματικές ιστορικές της διαστάσεις.

Ταυτόχρονα μια άλλη στάση της χώρας μας απέναντι στα ίδια της τα προβλήματα, στην περιοχή και τον κόσμο, έγινε αφορμή να διατυπωθούν οι συντεταγμένες μιας **ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ** και ένας νέος **προσανατολισμός** στη διεθνή κοινότητα.

Την ίδια περίοδο εμπεδώσαμε μαζί με το κλίμα ελευθερίας και **δημοκρατίας**, την αποκατάσταση **ισονομίας** και **ισοπολιτείας** όχι μόνο στους θεσμούς αλλά και στην καθημερινή συμπεριφορά του κράτους απέναντι στους πολίτες. Στέρησε έτσι η πεποίθηση ότι έληξε επιτέλους ο **εμφύλιος πόλεμος** και επιτεύχθηκε η **εθνική συμφιλίωση**. Παράλληλα έγινε τα πρώτα χρόνια της αλλαγής μια πρώτη αποκατάσταση των **κραυγαλέων αδικιών** στη **διανομή του εισοδήματος**.

Η ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών συνοδεύτηκε από τη διεύρυνση και κατοχύρωση των **διαδικασιών αντιπροσώπευσης** και των **θεσμών λαϊκής συμμετοχής** με αποτέλεσμα να χτιστεί ένα πραγματικό τείχος που προστατεύει τη νεαρή δημοκρατία από κάθε είδους απειλή αποσταθεροποίησης και υπονόμευσης.

Την εικόνα συμπληρώνει ο αγώνας που διεξάγουν οι κοινωνικές δυνάμεις μέσα στους πρώτους θεσμούς της κοινωνικής αλλαγής. Θεσμοί που πασχίζουν και κάποτε δεν τα καταφέρνουν, να επιβάλουν το καινούριο πάνω στο παλιό. Ο δημοκρατικός προγραμματισμός, η αποκέντρωση, η δημόσια διοίκηση, η αυτοδιοίκηση, η κοινωνικοποίηση, ο συνδικαλισμός, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, το εθνικό σύστημα υγείας, βασικές επιλογές ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου και σοσιαλιστικής προοπτικής, **δίνουν μια καθημερινή μάχη που έχει και νίκες και ήττες στο ενεργητικό της**.

7

Όποιος επιχειρεί να «αγνοήσει» ή να «εξοστρακίσει» το **ΠΑ.ΣΟ.Κ.** από αυτή τη δημοκρατική εξέλιξη εθελοτυφλεί. Γιατί δεν είναι μόνο η ωριμότητα των εθνικών και κοινωνικών αιτημάτων που οδήγησαν ως εδώ. **Είναι κυρίως ο συνδυασμός των αιτημάτων και της λαϊκής συνείδησης με την παρουσία του ριζοσπαστικού πολιτικού και κοινωνικού λόγου και της πράξης του ΠΑ.ΣΟ.Κ.**

Το έργο της Αλλαγής των δύο πρώτων τετραετιών διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αποτελεί μια ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ στη νεότερη ελληνική ιστορία, που κανενός είδους μηδενιστική κριτική ή άκριτη αντιπολίτευση δεν μπορεί να αμαυρώσει και να ακυρώσει.

ΜΙΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

8 Το κρίσιμο ερώτημα είναι γιατί αυτή η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, αυτός ο νέος άνεμος που φύσηξε στη χώρα και τη δρομολογεί σε νέες κατευθύνσεις και άλλαξε ήδη πολλά στο πολιτικό και θεσμικό πεδίο, δεν έχει ακόμη αλλάξει ριζικά και τις σχέσεις στην παραγωγή και την κοινωνία. Και μάλιστα ενώ υπήρχε και έγκαιρα και πρωτοποριακά η συνολική στρατηγική σύλληψη.

Ας αποφύγουμε στην απάντηση που θα επιχειρήσουμε τόσο τον υποκειμενισμό του «όλα ήταν λάθος» όσο και τον «αντικειμενισμό» του «τίποτε δεν μπορούσε να γίνει καλύτερα».

9 Από μια παραδοσιακή και πατροπαράδοτη πολιτική συμπεριφορά για κάθε τι που συμβαίνει στον τόπο οι ευθύνες αποδίδονται στην Κυβέρνηση. Και είναι γεγονός ότι και εμείς οι ίδιοι συχνά ξεχνούμε ένα αντικειμενικό γεγονός:

Ότι είμαστε μια σοσιαλιστική Κυβέρνηση σε μια καπιταλιστική κοινωνία, την οποία βεβαίως και θέλουμε να αλλάξουμε ριζικά.

Μια κοινωνία που βίωσε σημαντικές ιστορικές καθυστερήσεις, που γνώρισε οδυνηρές εμπειρίες, που κλείστηκε στα τείχη μιας μόνιμης υπανάπτυξης.

Μια κοινωνία βαθύτατα αλλοτριωμένη, καθόλου ορθολογική, με κοινωνικές αγκυλώσεις, υποταγμένη σε παραδοσιακές και παλαιοκομματικές λογικές.

Μια κοινωνία υποταγμένη όχι μόνο πολιτικά και οικονομικά αλλά και ιδεολογικά σ' ένα εξαρτημένο και ανελαστικό κράτος που χτίστηκε πάνω στη λογική του εθνικού διχασμού και άφησε για τους θεσμούς της αντιπροσώπευσης μια τυπική παρουσία.

Μια «κοινωνία ανοχής» που έμαθε απλά να οργανώνει τις συντεχνιακές της διεκδικήσεις. Που αποδέχεται και συνυπάρχει με τις παρασιτικές και αντιπαραγωγικές διαμεσολαβήσεις. Που αντιστέκεται με «νύχια και δόντια» σε κάθε εκσυγχρονιστική προσπάθεια.

Μια κοινωνία που οι πολιτικές και οικονομικές της δομές καθώς και οι μηχανισμοί καταστολής στεκόντουσαν πάντοτε απέναντι και ενάντια στον «εχθρό - λαό».

10 Εμείς από την αρχή διακηρύξαμε ότι θα ακολουθήσουμε το δημοκρατικό δρόμο για την αλλαγή αυτής της κοινωνίας. Ότι συνδέουμε τις αλλαγές με την ώριμη κοινωνική συνείδηση και την πολιτική πειθώ. Ότι η πολιτική των ρήξεων με τις δομές προϋποθέτει ισχυρές λαϊκές πλειοψηφίες και κοινωνική συναίνεση. Και ότι συνδέουμε τη διάρκεια και την προοπτική της προσπάθειάς μας με τους κοινοβουλευτικούς κανόνες και τις νικηφόρες εκλογικές αναμετρήσεις.

Πρέπει να ομολογήσουμε ότι συχνά στην πολιτική μας συγχέονται τα όρια ανάμεσα στις δημοκρατικές ρήξεις και την απλή διαχείριση της εξουσίας.

11 Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θέλοντας κατ' αρχήν μέσα σε ένα εχθρικό διεθνές και εσωτερικό περιβάλλον να κρατηθεί αλλά και να ασκήσει εξουσία, μετατράπηκε βαθμιαία από πολιτικό κίνημα με ενότητα στόχων, στρατηγικής και προγράμματος σε «κόμμα εξουσίας». Και διαμόρφωσε τέτοιες σχέσεις μέσα από τη νομή και τη διαχείρισή της που σταδιακά φάνηκε να το απομακρύνουν από την πηγή της επαναστατικής του δυναμικής. Δηλαδή, τους δεσμούς του με τον πολιτικό και κοινωνικό ριζοσπαστισμό, που αυθεντικά το συνδέουν με τις κοινωνικές δυνάμεις της αλλαγής.

Σ' αυτό το σημείο βρήκαν έδαφος για να ευδοκιμήσουν προσωπικές στρατηγικές, και να υποκαταστήσουν την πολιτική

στο πιο πλούσιο περιεχόμενό της. Την πολιτική σαν καθημερινή πράξη αλλαγής του συστήματος. Και ενώ το σύγχρονο σοσιαλιστικό αίτημα υπήρξε κυρίαρχο πολιτικά, από την πολιτική και κοινωνική πρακτική στελεχών και οργανώσεων σταδιακά αποδυναμώθηκε στο κοινωνικό και ιδεολογικό επίπεδο.

Έτσι, και στο κόμμα, και στην Κυβέρνηση, και στο κράτος, και στο μαζικό κίνημα, τα πρόσωπα συχνά υποκαθιστούν την πολιτική. Κι ενώ οι ανάγκες της Αλλαγής απαιτούσαν μετάβαση από την αντιπροσώπευση στην άμεση δημοκρατία, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. φάνηκε να καθλώνεται προς στιγμή στην «δι' αντιπροσώπων εκπροσώπηση».

Αυτή η αντίφαση τα τελευταία χρόνια εντάθηκε. Δεν συνιστά γενικότερη πολιτική κρίση, ούτε πολύ περισσότερο περιγράφει «κενό εξουσίας».

Μάλλον προέρχεται από γρήγορους ρυθμούς ενσωμάτωσης των διαδικασιών του Κινήματος στο σύνολό του στις νέες δομές της εξουσίας που το ίδιο επέβαλε.

Συνιστά όμως σαφώς κρίση πολιτικού προσανατολισμού.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ

12 Αυτή η κρίση δεν αποτελεί προνόμιο μόνο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Θα έλεγα μάλιστα ότι εμάς πολύ λιγότερο μας αγγίζει. Επεκτείνεται σ' ολόκληρο το φάσμα της ευρύτερης Αριστεράς. Τόσο στον τόπο μας, όσο και διεθνώς.

Ενώ η Δεξιά σε παγκόσμιο επίπεδο ανακαλύπτει ξανά το «φιλελευθερισμό», την «κοινωνία των ιδιωτών», και τον καπιταλισμό του «άγριου ανταγωνισμού», και προτείνει μια αδιέξοδη και ανιστόρητη επιστροφή, η Αριστερά αδυνατεί να αρθρώσει λόγο και πράξη προσαρμογής στα νέα δεδομένα. **Αδυνατεί να προσανατολίσει τη μαζική δράση των κοινωνικών δυνάμεων της εργασίας στις νέες συνθήκες.**

13 Εμείς, στο ΠΑ.ΣΟ.Κ., εδώ και πολύ καιρό ξεκινήσαμε μια μεγάλη προσπάθεια να τοποθετηθεί η ίδια η κοινωνία μας αλλά και η Αριστερά ως η προοδευτική πολιτική της έκφραση πάνω στα κρίσιμα σύγχρονα προβλήματα που περιγράφουν στόχοι όπως το 1992 και το 2000.

Και να βρει τρόπο να αρθρώσει ένα νέο πολιτικό λόγο διαμορφώνοντας ένα νέο ριζοσπαστισμό στις δυνάμεις της Αλλαγής.

Έχουμε για το λόγο αυτό διατυπώσει κατ' επανάληψη την

ανάγκη μιας νέας ευρείας κοινωνικής συναίνεσης γύρω από αυτές τις επιλογές. Ζητήματα όπως η ευρωπαϊκή προοπτική, οι συντεταγμένες μιας αυτόνομης εθνικής στρατηγικής, η υπόθεση του εκσυγχρονισμού και της παραγωγικότητας, οι όροι μιας ουσιαστικής πολιτικής και κοινωνικής δημοκρατίας, δείχνουν να διασφαλίζουν την ευρύτερη αποδοχή των κοινωνικών δυνάμεων αλλά και τη φραστική τουλάχιστον συμφωνία πολλών προοδευτικών πολιτικών σχημάτων.

Είναι ζητήματα που βρέθηκαν στο επίκεντρο μιας ενδιαφέρουσας μεν, αλλά δύσκολης και αντιφατικής συγκυρίας.

14 Σε πείσμα όμως όλων αυτών, υπάρχει στην καθημερινή πολιτική σκηνή ένας **κυρίαρχος παραδοσιακός πολιτικός και κοινωνικός λόγος**, που εκφράζεται μονοσήμαντα με όρους εξουσίας. Λόγος που περιθωριοποιεί τον πολίτη, τον βγάζει έξω από τη δρώσα πολιτική. Λόγος που ενισχύει εμφαντικά την «κοινωνία των ιδιωτών» την επικράτηση του ατομικού πάνω στο κοινωνικό.

Από την άλλη μεριά ο επιχειρούμενος **ανανεωτικός λόγος** στελεχών και κομμάτων δεν φαίνεται ακόμη πειστικός, είναι αόριστος, ασαφής και μελλοντολογικός. Έχει κανείς την αίσθηση ότι δεν ακουμπά στα σύγχρονα προβλήματα σαν να υπερίπταται των πραγματικών κοινωνικών, οικονομικών και εθνικών αντιθέσεων. Έτσι παρουσιάζονται φαινόμενα να υποκαθιστούν οι φόρμες και οι διαδικασίες το αναγκαίο περιεχόμενο.

Να υποτάσσεται η πολιτική στην αναζήτηση και παράθεση νέων λέξεων και στη διατύπωση ουδέτερων συνθημάτων και σε ακραίες περιπτώσεις να εμφανίζεται μια «νεοσταλινική» εκδοχή της ανανέωσης.

Κάτω από αυτή την κυρίαρχη αντίφαση είναι φανερό γιατί ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ στην Αριστερά δεν προχωρεί πέρα από τη διατύπωση επιθυμιών και τη μυθοποίηση των διαδικασιών, ενώ στην ουσία ο καθένας οχυρώνεται στο «κομματικό του φέουδο» επιστρατεύοντας κάθε είδους ανασχετική δικαιολογία.

15 Όμως το ΠΑ.ΣΟ.Κ., σήμερα, είναι υποχρεωμένο από τα πράγματα να τοποθετηθεί επί της ουσίας.

Η Αριστερά μπροστά στη μεγάλη «ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗ» δεν οφείλει απλά να διατυπώνει ερωτήματα ή να παρθέτει προβλήματα.

Οφείλει να προσδιορίσει με σαφήνεια τα όρια και τις προϋποθέσεις της εθνικής στρατηγικής μεσοπρόθεσμα και πέρα από «πικετοφορίες» συνθήματα και μακροπρόθεσμους στόχους.

Οφείλει να απαντήσει στους όρους συμμετοχής της εθνικής οικονομίας στο διεθνή ανταγωνισμό συγκεκριμένα και ιεραρχημένα.

Οφείλει να θέσει επί τάπητος το ζήτημα της μορφωτικής και πολιτιστικής αναγέννησης του τόπου.

Οφείλει να αναζητήσει δρόμους πραγματικής κοινωνικοποίησης της εξουσίας. Να απαντήσει στο ερώτημα αν η κοινωνία που οραματίζεται θα είναι μια ουδέτερη κοινωνία υποταγμένη στην τεχνολογία και τα μέσα παραγωγής ή θα είναι μια κοινωνία πολιτών.

Οφείλει να πει καθαρά αν θα διατηρήσει την ανοχή της απέναντι στην κοινωνία στο όνομα της όποιας κομματικής στρατηγικής ή του όποιου πολιτικού κόστους. Αν θα γίνει το πολύ - πολύ μια κοινωνία των «γκάλοπ» και των «σφυγμομετρήσεων». Που αποϊδεολογικοποιεί κάθε πολιτική πράξη. Που διακωμωδεί κάθε μέθοδο και όπλο πάλης και κάθε κινητοποίηση. Που ετεροπροσδιορίζεται από τις επιμέρους θεωρήσεις χάνοντας τον ορίζοντα μιας ενιαίας και συνθετικής πορείας. Μιας πορείας αναγκαίας σήμερα όσο ποτέ άλλοτε στη νεότερη ιστορία του τόπου.

Οφείλει να καταργήσει πράγματι τις παλιές διαχωριστικές γραμμές που καθηλώνουν τα πολιτικά πράγματα και αναβιώνουν τις παλιές σχέσεις εξουσίας. Πρέπει όμως ταυτόχρονα να πει με ειλικρίνεια ποιες θα τις αντικαταστήσουν. Ποιες είναι οι νέες διαχωριστικές γραμμές. Ποια είναι τα πραγματικά, τα σύγχρονα πεδία των κοινωνικών και οικονομικών συγκρούσεων.

Οφείλει εδώ και τώρα να απαντήσει αν θα εξακολουθήσει να σηματοδοτείται από την κυριαρχία της «μικρο - αστικής αντίληψης και πρακτικής» για την εξουσία ντυμένη και με «ολίγη τεχνοκρατική διαχείριση». Αν θα εξακολουθήσει να αντιπαραθέτει στην «γρανιτώδη νοοτροπία του παραδοσιακού οπαδού δεξιού και αριστερού» την «ουδέτερη φύση του ιδιώτη».

Η απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα που συνιστά το πραγ-

ματικό ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ δεν μπορεί να υποβιβάζει την ανανέωση σε σλόγκαν του τύπου:

«Απέτυχαν σ' όλα τα προοδευτικά κόμματα, οι “μικροαστοι” και οι “παλαιοκομματικοί”, ας έρθουν τώρα οι “τεχνοκράτες” και οι “χειριστές” της πολιτικής».

Γιατί τότε στην καλύτερη περίπτωση μια ενσωματωμένη και έρπουσα Αριστερά, αφυδατωμένη από το ουσιαστικό της περιεχόμενο δεν έχει διέξοδο.

Το αίτημα της ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ δεν είναι υπόθεση μόνο διαδικασίας, διαλόγου κορυφής, αλλαγής προσώπων και «νέων ηγεσιών». Είναι υπόθεση που αφορά κυρίως το περιεχόμενο της πολιτικής. Τον προσανατολισμό της δράσης των κοινωνικών δυνάμεων της Αλλαγής και μιας νέας αυθεντικής τους αντιστοίχησης με τις πολιτικές δυνάμεις.

17 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ του Κινήματος της ΑΛΛΑΓΗΣ εδώ ακριβώς στοχεύει. Να αποκτήσει η Αριστερά τη σύγχρονη στρατηγική της προοπτική, όχι εγκαταλείποντας τους θεμελιακούς στόχους της κοινωνικής αλλαγής αλλά διατυπώνοντας το ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ που τους υλοποιεί.

Αυτό απαιτεί από μας, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. να διατυπώσουμε ένα νέο πολιτικό και κοινωνικό λόγο που να υπερβαίνει τα σημερινά δεδομένα.

Πολιτικό λόγο ριζοσπαστικό και ανανεωτικό, διαλεκτικό και αποκαλυπτικό. Λόγο θετικό με αφετηρίες και συγκεκριμένους προσανατολισμούς ενταγμένους οργανικά στη σύγχρονη συγκυρία.

Λόγο που να είναι και ΣΥΝΕΧΕΙΑ και ΤΟΜΗ ταυτόχρονα της ιστορικής μας πορείας.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΡΕΙΑ

18 Σήμερα θέλω να υπενθυμίσω ορισμένες θέσεις στις οποίες πιστεύουμε. Και δεν πρόκειται ποτέ να τις εγκαταλείψουμε χωρίς τον κίνδυνο να αλλάξει ριζικά η φυσιογνωμία του Κινήματός μας.

Είμαστε σοσιαλιστές. Πιστεύουμε στην υπεροχή των σοσιαλιστικών ιδεών. Επαγγεληθήκαμε τη σοσιαλιστική προοπτική σαν σύγχρονη πρόταση εξουσίας, πρόταση που έχει ιστορική επικαιρότητα. Κι όχι σαν ιδεατό μοντέλο μιας εξαιρετικά αμφίβολης μελλοντικής δυνατότητας.

19 Δεν έχουμε ψευδαισθήσεις. Ο μονοπωλιακός καπιταλισμός δεν αποδείχθηκε μια «χάρτινη τίγρης». Αξιοποιώντας την τεχνολογική επανάσταση μέσα στη συνεχιζόμενη για δύο περίπου δεκαετίες δομική του κρίση, αναζητεί διεξόδους και βρίσκει εναλλακτικές επιλογές.

Μια παραδοσιακή θεώρηση που «εύχεται» με αφορισμούς, και «μετρά» με αριθμούς την καθημερινή του κατάρρευση εγκαταλείπεται και από τους πιο δογματικούς υποστηρικτές της. Η κρίση έπαψε να είναι «προνόμιο» κάποιων ανεπτυγμένων ή αναπτυσσόμενων καπιταλιστικών χωρών. Επεκτάθηκε και

σ' όλες ανεξαιρέτα τις περιοχές που οικοδομούν έναν άλλο τύπο κοινωνικής οργάνωσης.

Ωστόσο, κανείς δεν παραγνωρίζει την πραγματικότητα. Ότι ο καπιταλισμός αποτελεί το «δωρητή» πολλών κακών στην ανθρωπότητα.

Η ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος και την κατανομή του πλούτου.

Η συνύπαρξη της εντατικοποίησης της εργασίας με μόνιμη και διευρυνόμενη ανεργία. Η απειλή του πολέμου και η ισορροπία του τρόμου στους εξοπλισμούς. Οι μηχανισμοί της εξάρτησης και η συνακόλουθη ανισότητα και εκμετάλλευση στις διακρατικές σχέσεις. Η καταστροφή του περιβάλλοντος και της οικολογικής ισορροπίας. Είναι τα πιο σημαντικά «δώρα» του. Και μόνο γι' αυτά η σοσιαλιστική προοπτική αποτελεί μονόδρομο.

20 Από την άλλη μεριά κάθε φορά που συντελείται μια βαθιά, μια ριζική κοινωνική αλλαγή, ακόμη κι αν γίνεται μέσα από επαναστάσεις, η ιστορική εμπειρία αναδεικνύει δύο μεγάλες αλήθειες.

Η πρώτη αφορά την αξιοποίηση των πιο βασικών συστατικών στοιχείων από το παλιό σύστημα που οδήγησαν τα πράγματα προς τα εμπρός, των θετικών πλευρών του που έγιναν πηγή προόδου και αποτέλεσαν κοινωνικές κατακτήσεις σημαντικού διαμετρήματος. Η δημοκρατία στον τύπο της πολιτικής εξουσίας, η διαδικασία της κοινωνικής αντιπροσώπευσης, το επιχειρηματικό πνεύμα και η δυναμική της υγιούς ιδιωτικής πρωτοβουλίας είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα κατακτήσεων που δεν μπορούν να εξαλειφθούν από την ιστορική πράξη. Αντίθετα μπορούν να προσδώσουν μονιμότητα και διάρκεια στο νέο μοντέλο.

Η δεύτερη αφορά το συνολικό προσανατολισμό της κοινωνίας και το ποιες δυνάμεις, ποιες ιδέες, ποια μορφή τελικά πολιτικής εξουσίας έχει την υπεροχή και κατευθύνει τις εξελίξεις. Είναι το πεδίο που διαχωρίζει μια προοδευτική πολιτική και κοινωνική δύναμη από μια συντηρητική και αντιδραστική.

Σήμερα πολλές δεκαετίες πια από τις πρώτες σοσιαλιστικές επαναστάσεις έδειξαν ότι περνούμε σε μια εποχή γόνιμης

σύνθεσης αυτών των στοιχείων με τις σοσιαλιστικές ιδέες και αξίες. Ο συνδυασμός των συλλογικών με τις ατομικές ανάγκες, του κοινωνικού ελέγχου στην παραγωγή με την ιδιωτική πρωτοβουλία, του δημοκρατικού προγραμματισμού με το μηχανισμό της αγοράς φαντάζει σαν μια αδήριτη αναγκαιότητα.

Εδώ όμως πρέπει να κάνουμε μια σαφή οριοθέτηση.

Ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» αγνόησε παντελώς αυτή τη σύνθεση με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σ' ένα αδιέξοδο, συγκεντρωτικό, γραφειοκρατικό μοντέλο που σήμερα αμφισβητείται από τις ίδιες τις κοινωνικές δυνάμεις που το στήριξαν.

Η «σοσιαλδημοκρατία» υπέταξε τα σοσιαλιστικά χαρακτηριστικά στην κυριαρχία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Η γόνιμη σύνθεση για μας προϋποθέτει την υπεροχή των σοσιαλιστικών χαρακτηριστικών και στοιχείων στην πολιτική μας. Αυτό ακριβώς συνιστά τον «**τρίτο δρόμο**».

21 Στην πατρίδα μας, εμείς έχουμε ακόμη ένα λόγο για να είμαστε σοσιαλιστές. Αυτοί που έκφρασαν τα συμφέροντα της μεταπρατικής καπιταλιστικής άρχουσας τάξης κατάφεραν να αμφισβητήσουν την εθνική κυριαρχία, να ενισχύσουν τους μηχανισμούς της εξάρτησης, να μην μπορέσουν να οδηγήσουν τη χώρα σε ένα στοιχειώδη εκσυγχρονισμό και ορθολογικοποίηση του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος.

Η κρίση που πολλά χρόνια τώρα σημαδεύει την ελληνική κοινωνία σε εθνικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και θεσμικό επίπεδο, είναι απόρροια αυτών των επιλογών, αυτής της αντίληψης και στρατηγικής.

Η βασική μας θέση, ότι για να βγούμε από την κρίση πρέπει να προχωρήσουν ταυτόχρονα και να ταυτιστούν στρατηγικά η ολοκλήρωση της εθνικής ανεξαρτησίας με τη σοσιαλιστική αλλαγή, εξακολουθεί να αποτελεί το πιο βασικό γνώρισμα της παρουσίας του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην ελληνική κοινωνία.

Δεν είναι δυνατή ούτε η καπιταλιστική ολοκλήρωση σε συνθήκες εξάρτησης, ούτε η εθνική ανεξαρτησία σε συνθήκες στρεβλής καπιταλιστικής ανάπτυξης.

22 Όλα αυτά απεικονίζονται στο τρίπτυχο των στρατηγικών μας στόχων (ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ – ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ) που εμπεριέχονται

και αναλύονται στη Διακήρυξη της 3ης Σεπτεμβρη. Στόχοι που είναι διαπραγματεύσιμοι για μας και που προσδιορίζουν και κατευθύνουν αντίστοιχες επιλογές στην επιμέρους ιεράρχηση και σύνδεση, συμπίεση και διαπλοκή τους.

23 Πιστεύουμε ακόμη ότι σ' όλη τη διάρκεια της μετάβασης από το παλιό σύστημα στο καινούργιο οφείλουμε να υπηρετήσουμε με απόλυτη συνέπεια να τηρήσουμε και να προστατεύσουμε με κάθε τρόπο τη ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.

Μια διαδικασία που υπερασπίζεται την πολιτική ομαλότητα και τη δημοκρατική νομιμότητα. Που διασφαλίζει τον κομματικό πλουραλισμό και την κοινωνική πολυφωνία. Που κατοχυρώνει κάθε διαδικασία αντιπροσώπευσης, και άμεσης δημοκρατίας. Και που θεμελιώνεται και ολοκληρώνεται στο γόνιμο έδαφος της κοινοβουλευτικής προεδρευόμενης δημοκρατίας και στην ενεργό, υπεύθυνη και ουσιαστική συμμετοχή του πολίτη.

24 Το σύνθημα «ΛΑΟΣ – ΠΑ.ΣΟ.Κ. ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ» δεν προσδιορίζει μόνο μια αλλαγή στο πεδίο της πολιτικής εξουσίας. Χαρακτηρίζει μια δυναμική πορεία αλλαγής στο κοινωνικό πεδίο. Την ανάγκη διαμόρφωσης μιας νέας κοινωνικής συμμαχίας που στην πορεία μετατρέπεται σε ηγεμονική και διευθύνουσα κοινωνική δύναμη, με μοχλό το διαρθρωμένο μαζικό κίνημα.

Πρόκειται για τις δυνάμεις της εργασίας σ' όλες τις νέες της μορφές, αυτούς που ονομάσαμε μη προνομιούχους, για την κοινωνική συμμαχία των εργαζομένων.

Εδώ θα ήθελα να κάνω μια κατά τη γνώμη μου σημαντική παρατήρηση. Αυτό που ονομάσαμε Εθνική Λαϊκή Ενότητα δεν προσδιορίζει στατικά ένα άθροισμα κοινωνικών τάξεων ή συμφερόντων. Ούτε αντιστοιχεί πάντοτε σε ξεκαθαρισμένες και οριοθετημένες παραγωγικές σχέσεις. Εξάλλου στην ελληνική κοινωνία ποτέ μια κλασική δογματική ανάλυση δεν περιγράφει την κοινωνική πραγματικότητα. Αντίθετα η ΕΛΕ αποτελεί μια δυναμική και διαρκώς μεταβαλλόμενη πολιτική και κοινωνική ενότητα στόχων, συμφερόντων και προοπτικής που θα έπρεπε να διευρύνεται συνεχώς. Δυστυχώς, κι αυτό είναι ένα σημείο αυτοκριτικής, η πολιτική που ακολουθήσαμε αυτά τα χρόνια δεν πήρε όσο θα έπρεπε υπόψη της τη μεγάλη αυτή ανάγκη. Υποβαθμίσαμε το κοινωνικό και το πολιτικό

στοιχείο με αποτέλεσμα να συγχέονται τα όρια ανάμεσα σε μια πολιτική δύναμη αλλαγής και σε μια κυβέρνηση μέτρων και ισορροπιών. **Εν πάσει περιπτώσει πρέπει να αναδείξουμε ξανά στις καινούργιες συνθήκες την Εθνική Λαϊκή Ενότητα ως την ευρύτετη δυνατή συμμαχία των εργαζομένων γύρω από τις νέες επιλογές.**

25

Εξακολουθούμε ακόμη να υποστηρίζουμε ότι η αλλαγή στις παραγωγικές σχέσεις βρίσκεται σε δυναμική αλληλεξάρτηση με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων.

Ότι ο νέος τύπος της κοινωνικής οργάνωσης που οραματιζόμαστε, η κοινωνία του 2000, πράγματι θα στηρίζεται στο τρίπτυχο ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ.

Ότι κλειδί γι' αυτό είναι η ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. Κι ότι οι μοχλοί της αλλαγής πρέπει να αναζητηθούν στην αποκέντρωση της αναπτυξιακής διαδικασίας, στην παραγωγική δημόσια διοίκηση, στο συνεταιρισμό, το συνδικαλισμό, την κοινωνικοποίηση και το δημοκρατικό προγραμματισμό.

Όλα αυτά αποτελούν τη συνέχεια και την ενότητα στη στρατηγική μας και είναι προϋπόθεση συμφωνίας ανάμεσά μας προτού αναζητήσουμε τις νέες επιλογές στις νέες συνθήκες.

ΜΠΡΟΣΤΑ Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΟΣΜΟ: ΟΙ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΜΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

26

Βρισκόμαστε αναμφισβήτητα σήμερα μπροστά σ' ένα νέο κόσμο, στην αυγή μιας νέας εποχής.

Η εικόνα γύρω μας δεν είναι ειδυλική. Η παγκόσμια «τάξη πραγμάτων» βρίσκεται σε μια συνεχή και αυξανόμενη ρευστότητα. Κοινωνικές και οικονομικές δομές κλυδωνίζονται. Πολιτικά συστήματα αμφισβητούνται. «Κλασικές» και «ορθόδοξες» απόψεις και θέσεις αναθεωρούνται. Συστήματα αξιών και τρόποι ζωής ανατρέπονται. Η «κρίση προτύπων» σε δύση και ανατολή γίνεται σιγά αλλά σταθερά καθολική.

Η τεχνολογική επανάσταση και η οικονομική υπεροχή ανατρέπουν τις παγιωμένες ισορροπίες και οδηγούν με γοργά βήματα σ' ένα νέο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, με τη ρήξη των οικονομικών συνόρων και τη διεθνοποίηση της αγοράς.

Μια νέα φάση ανατέλει στις σχέσεις των υπερδυνάμεων ενώ η Ευρώπη και ο Τρίτος Κόσμος διεκδικούν το δικό τους μερίδιο.

Η επιθετική στρατηγική του ιμπεριαλισμού και η αμυντική ανασύνταξη του «υπαρκτού σοσιαλισμού» καθιστούν δύσκολη τη διατήρηση της παγκόσμιας ισορροπίας στην πορεία για το

2000, σε μια εποχή που η απειλή του πολέμου συνυπάρχει με την ελπίδα μιας μόνιμης προσέγγισης στην ειρήνη.

27 Απέναντι στη σκληρή πραγματικότητα και τη δυσοίωση προοπτική ο κόσμος μας αντιπαραθέτει τις πιο ζωντανές δυνάμεις της προόδου οριοθετώντας και την πρώτη διαχωριστική γραμμή.

Τους πολίτες του κόσμου που θεωρούν ότι η ειρήνη μπορεί και πρέπει να κατοχυρωθεί.

Τους λαούς που αναζητούν την κοινωνική και πολιτική τους χειραφέτηση.

Τις κοινωνικές τάξεις που βρίσκονται κάτω από την εκμετάλλευση και τις κοινωνίες που αδυνατούν να αναπτυχθούν μέσα από τους μηχανισμούς της εξάρτησης.

Τα κράτη που επιδιώκουν μια ανεξάρτητη πορεία.

Τα έθνη που αποζητούν την εθνική τους απελευθέρωση.

Τα κινήματα για την ειρήνη, την ανεξαρτησία, το σοσιαλισμό.

Οι δυνάμεις αυτές είναι διάσπαρτες σ' ολόκληρο τον πλανήτη. Προσπαθούν να αρθρώσουν το δικό τους λόγο, τη δική τους πρόταση.

Να επιβάλουν τη δική τους στρατηγική.

28 Η πατρίδα μας ανιχνεύει σήμερα τις συντεταγμένες του νέου αιώνα με ελπίδες και φόβους. Είναι κοινοτυπία πια να επαναλαμβάνουμε ότι τα χρόνια που έρχονται είναι τα πιο κρίσιμα για τον τόπο. Το διεθνές περιβάλλον, τα συγκρουόμενα συμφέροντα, η απειλή για την ειρήνη αλλά και την εδαφική ακεραιότητα, ο ανταγωνισμός και η διεθνής κρίση, η θερμή περιοχή μας, συνθέτουν το τοπίο της δικής μας ανεπανάληπτης εθνικής ιδιομορφίας.

Στη συμβολή και το επίκεντρο τριών διαφορετικών κόσμων, σε θέση στρατηγικής σημασίας για τη σύγκρουση συμφερόντων και πολιτικών στην περιοχή, το κρίσιμο ερώτημα είναι από πού έρχεται και προς τα πού κατευθύνεται αυτός ο τόπος, τι προσμένει και για τι θα αγωνιστεί.

29 Τα τελευταία χρόνια συντελέστηκε μια βαθιά αλλαγή στον προσανατολισμό και τη στάση της χώρας.

Από την ανυπαρξία ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ με αυτό-

χθονο χαρακτήρα περάσαμε τώρα σε μια φάση όπου μπορούμε πια να μιλήσουμε για τις μόνιμες συντεταγμένες μιας συνολικής ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ για τον ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ.

Οι παραδοσιακές πολιτικές αντιπαραθέσεις γύρω από τα εθνικά μας θέματα έμεναν πάντοτε μόνο στο πεδίο της κρίσης και της κριτικής σε χειρισμούς, προθέσεις, επιμέρους επιλογές και αποφάσεις. Ποτέ δεν είχαν γνώμονα μια γενικότερη κατεύθυνση και κάποια δεδομένα κριτήρια.

Στην εποχή της ενδοτικότητας και των υποχωρήσεων όταν η θέση της χώρας εθεωρείτο δεδομένη ανεξάρτητα από την πορεία των εθνικών θεμάτων πληρώσαμε και πληρώνουμε ακόμμη ακριβά το αντίτιμο της πολύπλευρης εξάρτησης και της δορυφορικής μας σχέσης με τη «Δυτική Συμμαχία».

Στα πρώτα χρόνια της Αλλαγής αποκτήσαμε κατ' αρχήν εθνική φωνή. Αμφισβητήσαμε τη δεδομένη θέση που δεν διασφαλίζει εθνικά αποδεκτές λύσεις στα μεγάλα ανοιχτά προβλήματα. Είπαμε ΟΧΙ στα τετελεσμένα, ΟΧΙ στη μοιρολατρική προσμονή λύσεων «απ' έξω». Οριοθετήσαμε τη θέση και τις απόψεις της χώρας απέναντι στη διεθνή κοινότητα και διατυπώσαμε το πλαίσιο των λύσεων που επιδιώκουμε για τα εθνικά μας θέματα.

Σήμερα μπορούμε να εφαρμόσουμε μια ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ επιθετικού χαρακτήρα για τον ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ και να σφυρηλατήσουμε ένα ΕΝΙΑΙΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ γύρω από τις θεμελιακές της κατευθύνσεις.

Η ΕΙΡΗΝΗ και η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, η ΕΥΡΩΠΗ, η ΕΛΑΦΙ-ΚΗ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ και η ΕΘΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, το ΝΕΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ, η ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ και ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ του τόπου, είναι οι συντεταγμένες μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής.

30 Η ΕΙΡΗΝΗ και η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ προσανατολίζουν τη χώρα μας στη διεθνή κοινότητα και τις παγκόσμιες αντιθέσεις.

Ο πόλεμος, η περιχαράκωση των συνασπισμών, η παγκόσμια πόλωση, υπήρξε η κληρονομιά μιας παλιότερης εποχής.

Η ειρήνη, το άνοιγμα των συνόρων, η παγκόσμια συνεννόηση, είναι το σύγχρονο αίτημα των δυνάμεων της προόδου.

Αν για τον κόσμο η ΕΙΡΗΝΗ είναι ΟΡΟΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ για

την πατρίδα μας είναι ταυτόχρονα και κυρίαρχα ΟΡΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.

Ο «κόσμος της ύφεσης και της συνεργασίας» η «Ευρώπη χωρίς μπλοκ», η «Βαλκανική χωρίς πυραύλους», η «Μεσόγειος χωρίς ξένους στόλους», η «Ελλάδα χωρίς πυρηνικά» δεν είναι μόνο στόχοι και συνθήματα. Υπαγορεύουν συγκεκριμένες επιλογές και πολιτικές.

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ανάμεσα στους διαφορετικούς συνασπισμούς ή κοινωνικά συστήματα που κάποτε φάνταζαν σαν μια μεταφυσική θέση, σήμερα τείνει να γίνει μόνιμη πρακτική. Οι συμφωνίες ανάμεσα στις υπερδυνάμεις, η προσέγγιση ΕΟΚ - ΚΟΜΕΚΟΝ, η εγκατάλειψη του ψυχροπολεμικού και σωβινιστικού κλίματος, η «πρωτοβουλία των έξι», ανταποκρίνονται στην αδήριτη ανάγκη της παγκόσμιας συνεννόησης. Η Ελλάδα κατοχύρωσε ήδη τη θέση της μέσα στην παγκόσμια συνεργασία.

31 Η ΕΥΡΩΠΗ συμπυκνώνει την εθνική μας προοπτική.

Πιστεύουμε και αγωνιζόμαστε για μια Ευρώπη δίχως σύνορα που αποτελεί το φυσικό γεωπολιτικό και πολιτιστικό μας χώρο.

Και είναι η εθνική προοπτική ταυτισμένη με την Ευρώπη για λόγους που αφορούν και τη σύγχρονη συγκυρία και την μακρά ιστορία.

Στη σύγχρονη συγκυρία η Ευρώπη είναι το κεντρικό θέατρο των εξελίξεων της ειρήνης και της συνεργασίας. Είναι περιοχή που αναζητούνται τα πολιτικά μας στηρίγματα και οι συμμαχίες για την επίλυση των ανοιχτών εθνικών μας θεμάτων. Είναι η αγορά που θα κριθεί η δυνατότητα της εθνικής μας οικονομίας. Είναι χώρος ανάδειξης της εθνικής πολιτιστικής μας ταυτότητας.

Στην ιστορία η Ευρώπη δεν ταυτίστηκε, μόνο με τη Δύση. Υπήρξε ο χώρος σύνθεσης ρευμάτων, συστημάτων, πολιτισμών και επιστημών, σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης. Πολιτικά γέννησε τη δημοκρατία και την αντιπροσώπευση, τις ατομικές ελευθερίες αλλά και τη συλλογική δράση. Κοινωνικά έφερε στο φως και τα δυο μεγάλα συστήματα αλλά και τη σύγκρουση και παρουσία όλων των πολιτικών φιλοσοφιών. Οικονομικά υπήρξε πάντοτε ένας δυναμικός ανταγωνιστικός

χώρος όπου άνθησαν τόσο η ατομική πρωτοβουλία όσο και οι συλλογικές μορφές οργάνωσης της παραγωγής.

Η Ελλάδα σήμερα μπορεί να βρει την εθνική της προοπτική σηματοδοτώντας αυτή την ευρύτερη σύνθεση που και σε παλιότερες εποχές μοναδικά έκφρασε στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Η Ευρώπη δεν ακυρώνει τους υπόλοιπους στρατηγικούς μας προσανατολισμούς. Αντίθετα δίνει σημαντική ώθηση και από καλύτερες θέσεις στη Βαλκανική αλλά και τη Μεσογειακή διάσταση της στρατηγικής μας. Δίνει μεγαλύτερη αξιοπιστία και ανοίγει ευρύτερους ορίζοντες σ' αυτή την προσπάθεια.

Η προάσπιση της ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ και η κατοχύρωση της ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο για την επιβίωση και την προοπτική του ελληνισμού.

32 Η προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας απαιτεί ΕΘΝΟΣ ΕΝΩΜΕΝΟ και ΙΣΧΥΡΟ, ενώ η κατοχύρωση της εθνικής κυριαρχίας απαιτεί ΜΟΝΙΜΟ και ΣΥΝΕΧΗ ΑΓΩΝΑ ενάντια σε πολιτικές δεσμεύσεις, σε στρατιωτικές εξαρτήσεις σε οικονομικές διεισδύσεις και σε πολιτιστικές διαβρώσεις.

Είναι ζήτημα απόλυτης εθνικής προτεραιότητας η συνολική διασφάλιση της προστασίας των ανατολικών μας συνόρων. Αυτή η προστασία απαιτεί συνδυασμένη προσπάθεια ανάμεσα σε μια πορεία βημάτων πολιτικοστρατιωτικής αποδέσμευσης και μια πορεία διατήρησης της ισορροπίας δυνάμεων στο Αιγαίο και ενδυνάμωσης της αμυντικής μας ικανότητας.

33 Η κρίση στο Αιγαίο, το Μάρτη του '87, υπήρξε το τέλος μιας εποχής.

Η Ελλάδα έδωσε τρία μεγάλα μηνύματα. Ότι μπορεί να υπερασπιστεί τα σύνορά της, ότι μπορεί να διαπραγματευτεί με κόστος για τον ξένο παράγοντα, ότι αποκατέστησε μια μόνιμη και δυναμική ισορροπία σε κείνη ακριβώς την κατεύθυνση όπου υφίσταται την εξωτερική απειλή.

Η νέα ελληνοτουρκική προσέγγιση, το πνεύμα της οποίας πιστεύουμε, δεν ανατρέπει τη στρατηγική μας θεώρηση. Ότι δηλαδή η προστασία των ανατολικών μας συνόρων αποτελεί κρίσιμη υπόθεση και για τα επόμενα χρόνια. Αυτό σημαίνει επιμονή στις ακόλουθες αδιαπραγμάτευτες θέσεις:

— Η Κύπρος αποτελεί το κλειδί και την πρώτη και καθορι-

στική προτεραιότητα για μια διαρκή ειρήνη στην περιοχή, είναι πρώτιστα διεθνές ζήτημα ξένης κατοχής ανεξάρτητου και αποστρατικοποιημένου κράτους και οποιαδήποτε πορεία επίλυσης προϋποθέτει χρονοδιάγραμμα πλήρους απομάκρυνσης των στρατευμάτων κατοχής και των εποίκων.

- Η Ελλάδα δεν διαπραγματεύεται τα Εθνικά Κυριαρχικά δικαιώματά της.
- Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου είναι νομικό θέμα που πρέπει να κριθεί με βάση το Διεθνές Δίκαιο και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Η προσέγγιση βήμα με βήμα με την Τουρκία για μια διαρκή ειρήνη απαιτεί σταθερότητα στις επιλογές, ετοιμότητα στις προκλήσεις, αποφασιστικότητα στις πρωτοβουλίες. Ο δρόμος της Άγκυρας για την Ευρώπη περνά από την Κύπρο και το Αιγαίο.

34 Οι ξένες βάσεις στη χώρα μας αποτελούν μερική παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας. Η απομάκρυνσή τους από την Ελλάδα αποτελεί μόνιμο στόχο. Για μας ισχύει ο νόμος του 1983 για την απομάκρυνσή τους από το ελληνικό έδαφος. Η ελληνοαμερικανική διαπραγμάτευση έχει στόχο την εξεύρεση αμοιβαίου συμφέροντος. Άρα μόνο με ανταλλάγματα πολύ σημαντικού χαρακτήρα και αποφασιστική συμβολή στην Εθνική μας Ασφάλεια είναι δυνατό να υπάρξει συνέχιση της αμυντικής συνεργασίας. Αλλά τότε το λόγο θα έχει ο λαός στα πλαίσια ενός Δημοψηφίσματος.

Μια ξεκάθαρη και ειλικρινής αντιμετώπιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων σ' αυτό το κλίμα δεν σημαίνει υπαναχώρηση, ούτε λεονταρισμούς απέναντι σε μια υπερδύναμη που ιδιαίτερα αυτή την εποχή εμφανίζει μια επιθετική στρατηγική σ' όλα τα μέτωπα. Αντίθετα σημαίνει καθαρούς λογαριασμούς, σαφήνεια προθέσεων και στόχων και όχι πολιτική «πιέσεων» ή «μυστικών συμφωνιών».

35 Η συμμετοχή μας στο NATO συνδέεται άμεσα με την ενίσχυση της Εθνικής μας Ασφάλειας — ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα Ανατολικά μας σύνορα. Μέσα στα πλαίσια της «συμμαχίας» αξιοποιούμε κάθε δυνατότητα προάσπισης των εθνικών μας συμφερόντων και διαμόρφωσης ανεξάρτητης στά-

σης και πολιτικής, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα πυρηνικά και χημικά όπλα.

36 Το ΝΕΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ οφείλει να αποτελέσει την οριστική απάντηση του ελληνισμού στην ΠΡΟΚΛΗΣΗ του 1992, τον προσανατολισμό της εθνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά.

Βρισκόμαστε αναμφισβήτητα μπροστά σ' ένα νέο διεθνή καταμερισμό της εργασίας που σημαίνει ταυτόχρονα το ξεπέρασμα κάποιων παραδοσιακών θεωριών για την ανάπτυξη και την παραγωγή.

Το πρώτο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου θα το βρούμε στη διεθνοποίηση της οικονομίας που με την τεχνολογική επανάσταση συντελείται με πρωτοφανείς ρυθμούς. Η διάρρηξη των οικονομικών συνόρων ενισχύει την παγκόσμια αγορά. Η θεωρία της αποτελεσματικής ζήτησης μέσα στα εθνικά σύνορα δεν ερμηνεύει πια τους νόμους της αγοράς, ούτε διασφαλίζει την εσωτερική παραγωγή και τη σχέση της με την κατανάλωση.

Ο προσανατολισμός μιας εθνικής οικονομίας γίνεται με όρους διεθνούς ανταγωνιστικότητας.

Οι παραδοσιακές αντιθέσεις που ήθελαν είτε τη μοιρολατρική ενσωμάτωση χωρίς όρους σε επιλογές ξένων κέντρων, είτε την ολομέτωπη ρήξη στα πλαίσια μιας μεταφυσικής αυτάρκειας έδωσαν τη θέση τους σε νέες πραγματικότητες. Κανείς πια δεν αμφισβητεί την αναγκαιότητα για την ύπαρξη εθνικής συσσώρευσης και την αύξηση της παραγωγής και του εθνικού προϊόντος. Κανείς πια δεν αμφισβητεί ότι η απάντηση στην αποβιομηχάνιση, απαιτεί την ανάπτυξη νέων τεχνολογικά προχωρημένων βιομηχανιών, που να αξιοποιούν τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα στο βαθμό που και αυτά εξελίσσονται και ανανεώνονται.

Κανείς πια δεν αμφισβητεί ότι στην εποχή του ύστερου καπιταλισμού δεν μπορούμε να ακολουθήσουμε τα ίδια ιστορικά βήματα εκβιομηχάνισης όταν είναι διαφορετική η αφετηρία, το παραγωγικό σύστημα, η τεχνολογική υποδομή.

Κανείς πια δεν αμφισβητεί την ανάγκη να προχωρήσουμε με τόλμη στην παραγωγική αναδιάρθρωση της εσωτερικής α-

γοράς με κατεύθυνση την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

Κανείς πια δεν αμφισβητεί την αδήριτη αναγκαιότητα να υπάρξει εσωτερική πειθαρχία στην παραγωγή και αύξηση της παραγωγικότητας στην εργασία.

37 Η εθνικοποίηση των στρατηγικών επιλογών της ανάπτυξης οφείλει να προσανατολιστεί στην ανάγκη του ανταγωνισμού που επιβάλλει η διεθνοποίηση της οικονομίας και κυρίως η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Μόνο τότε μπορούμε να μιλάμε για δυνατότητα αναβάθμισης στο διεθνή καταμερισμό και αυτοδύναμη ανάπτυξη. Η διεκδίκηση της θέσης μας στον ευρωπαϊκό και τον παγκόσμιο χώρο δεν θα γίνει με μια μοναδική μάχη. Γίνεται κάθε μέρα σε διάφορα επίπεδα με σειρά από μικρές και μεγάλες μάχες που οφείλουμε να κερδίσουμε.

Το 1992 δεν είναι η στιγμή. Συμβολίζει συγκλίσεις, πολύχρονη προσπάθεια, φαντασία και δημιουργικότητα και προπαντός τολμηρές πρωτοβουλίες με προοπτική και άμεση απόδοση.

Και είναι η ώρα επιτέλους να μιλήσουμε σοβαρά και με πράξεις για την αναστροφή του καταναλωτικού πρότυπου που καλλιεργήθηκε για δεκαετίες. Αν η παραγωγή δεν συνδεθεί με την ιδεολογική και πολιτική πάλη για τον προσανατολισμό της κατανάλωσης, το νέο παραγωγικό σχέδιο θα μείνει μια ουτοπία.

38 Τίποτα από όλα αυτά δεν μπορεί να γίνει χωρίς την πνευματική και πολιτιστική συνοχή του ελληνισμού. Εδώ βρίσκεται το πεδίο της ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ και ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

Κι εδώ οι παραδοσιακές συγκρούσεις που έτειναν ανάμεσα στην «προγονοπληξία» και την αδιέξοδη και μηχανιστική «επιστροφή στις ρίζες» πρέπει να δώσουν τη θέση τους σε μια νέα επιβεβαίωση του ελληνισμού που μπορεί να αφομοιώσει δημιουργικά γνώσεις, ρεύματα και αξίες σε μια νέα ενότητα, χωρίς τυφλούς φανατισμούς και υστερίες. Ο λαός μας, ένας λαός ιστορικά αντιστασιακός, μπορεί να δημιουργήσει τη νέα πολιτιστική του ταυτότητα αξιοποιώντας κάθε χρήσιμη αξία και δίνοντας νόημα στα σύγχρονα οράματα και τις επιλογές μακράς πνοής.

39 Το πιο σημαντικό ζήτημα σήμερα είναι να διατυπώσουμε τους όρους και τις προϋποθέσεις τόσο στο διεθνή, όσο και στον εθνικό χώρο, που θα καταστήσουν ρεαλιστικούς και πραγματοποιήσιμους τους στόχους και τις επιδιώξεις της εθνικής στρατηγικής.

Η πρώτη προϋπόθεση είναι η επιμονή στη συνέχιση της πολυδιάστατης και αδέσμευτης εξωτερικής πολιτικής. Η επιμονή και προσήλωση της χώρας στις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που δίνει ηθική ακτινοβολία στις διμερείς και πολυμερείς μας σχέσεις και προσδιορίζει κλίμα εμπιστοσύνης στις διακρατικές συμφωνίες.

Η επιμονή στη διαμόρφωση της διεθνούς κοινής γνώμης και στην αξιοποίηση των διεθνών οργανισμών για τους στόχους και τις επιδιώξεις μας και για τα δίκαια του ελληνισμού, που συμβάλλει αποφασιστικά στην προώθηση των εθνικών μας θεμάτων.

40 Η δεύτερη προϋπόθεση είναι οι πρωτοβουλίες που απορρέουν από την εθνική μας στρατηγική στο χώρο της διεθνούς αριστεράς για **ΕΝΑ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟ**. Ο νέος διεθνισμός έχει συγκεκριμένους και επίκαιρους στόχους για τις δυνάμεις της προόδου σ' όλο τον κόσμο και στην Ευρώπη ιδιαίτερα. Δίπλα στον εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα του αγώνα και στον αγώνα για την Ευρώπη αυτών των δυνάμεων παρατάσσονται και νέες επιδιώξεις:

★ Η ανάγκη ενός μεταβατικού, οικονομικού μοντέλου που μπορεί να παράγει νέες τεχνολογίες, να τις εφαρμόζει, να έχει προσαρμοστικότητα στις γοργά μεταβαλλόμενες συνθήκες και τελικά να έχει ένα δυναμισμό συγκρίσιμο και ανταγωνιστικό με αυτόν του «ελεύθερου ανταγωνισμού».

★ Η δυνατότητα παρέμβασης των εργαζομένων στα μέσα παραγωγής και στη διαμόρφωση των αναπτυξιακών στόχων ώστε να διασφαλίζεται ο ρόλος τους ως μη περιθωριοποιημένου συντελεστή.

★ Η προώθηση του συντονισμού και της συνεργασίας στην οικονομία της παγκόσμιας αγοράς μέσα από διεθνείς διακανονισμούς και διακανονιστικούς μηχανισμούς, ως απάντηση στον «άγριο ανταγωνισμό» και την ασυδοσία στις διεθνείς σχέσεις.

★ Μια συγκροτημένη και επεξεργασμένη στρατηγική ανάπτυξης των χωρών του τρίτου κόσμου και των αναπτυσσόμενων χωρών.

41 Η τρίτη προϋπόθεση είναι η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ σε διεθνή κλίμακα που διασφαλίζει το πρακτικό αποτέλεσμα εφαρμογής του ΝΕΟΥ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ. Δίπλα στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και τις δυνάμεις της εργασίας στην Ευρώπη, υπάρχουν τα νέα κινήματα, οι δυνάμεις της προόδου και της ανανέωσης στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Η Βαλκανική, η Μεσόγειος, η Ευρώπη, ο Τρίτος Κόσμος, παρέχουν ένα ευρύτατο πεδίο νέων πρωτοβουλιών στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. Εδώ θα ήθελα να κάνω μια χρήσιμη κατά τη γνώμη μου παρατήρηση. Δεν πρέπει να υποτιμούμε ούτε να αντιμετωπίζουμε δογματικά τις πολλαπλές και σύνθετες αντιθέσεις και συγκρούσεις που συνυπάρχουν με τα νέα δεδομένα στη διεθνή σκηνή. Γεγονότα που σε ελάχιστο χρόνο επιφέρουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε κόμματα, κινήματα, σχηματισμούς με παγιωμένα για πολλά χρόνια χαρακτηριστικά στη φυσιογνωμία και τη στρατηγική τους.

Οι επιμέρους συγκλίσεις σε ζητήματα σημαντικά για τη στρατηγική μας, αν δεν υπονομεύουν τις υπόλοιπες στρατηγικές μας επιλογές και δεν ανατρέπουν τα βασικά κριτήρια που έχουμε διατυπώσει, μπορούν να μας οδηγήσουν σε νέες διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες.

Κάθε τέτοια επιλογή όμως παίρνει υπόψη της και υποτάσσεται σ' αυτό που κατά τη γνώμη μου είναι η πιο μεγάλη μας δύναμη. Δηλαδή ότι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν, είναι και θα παραμείνει μια αυτόνομη και ανεξάρτητη πολιτική δύναμη, χωρίς συνδέσεις ή εξαρτήσεις στρατηγικής μορφής από οποιοδήποτε πολιτικό ή οικονομικό κέντρο.

42 Η τέταρτη προϋπόθεση αφορά την ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ που διασφαλίζουν ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ στην κορυφή και τους θεσμούς και το Παλλαϊκό ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ για την Ειρήνη, την Ανεξαρτησία, την Ανάπτυξη στη βάση.

Αυτή η προϋπόθεση δεν οικοδομείται ούτε με ευχολογικές επικλήσεις, ούτε με μακροσκοπικές θεωρήσεις.

Απαιτεί ανοιχτό διάλογο και συστηματική ενημέρωση του

λαού. Πρωτοβουλίες μαζικών φορέων και διαδικασιών. Γνώση των άμεσων ή και μακροπρόθεσμων επιπτώσεων από τη μια ή την άλλη επιλογή στα εθνικά θέματα. Συνείδηση του πολιτικού και κοινωνικού κόστους ενδεχομένων ρήξεων.

Και τέλος, η συνείδηση ότι ούτε η δημοκρατία, ούτε η κοινωνική αλλαγή έχουν ελπίδα σε ενδεχόμενη δυσμενή έκβαση των μεγάλων εθνικών μας θεμάτων.

Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

43

Όπως γίνεται φανερό από όλα αυτά ο εξωτερικός προσανατολισμός της χώρας προϋποθέτει πορεία κοινωνικής αλλαγής στο εσωτερικό της.

Γι' αυτή την αλλαγή που ενσάρκωσε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με την ίδρυση του πρέπει σήμερα να μιλήσουμε «με το χέρι στην καρδιά».

44

Θα ήθελα να κάνω στην αρχή τρεις κατά τη γνώμη μου σημαντικές διαπιστώσεις που στηρίζονται στην ιστορική εμπειρία και αφορούν την **διαλεκτική της μετάβασης** από ένα τύπο κοινωνικής οργάνωσης σ' έναν άλλο.

Η **πρώτη** είναι ότι δεν υπάρχει λεπτομερειακό μοντέλο για την περιγραφή της κοινωνίας που οραματιζόμαστε ή για τους ρυθμούς αλλαγής των παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων. Μπορούμε μόνο να περιγράψουμε κάποια γενικά πλαίσια και να διατυπώσουμε ορισμένες συντεταγμένες που αφορούν τη δυναμική εξέλιξη της πορείας των αλλαγών.

Η **δεύτερη παρατήρηση** είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνική αλλαγή χωρίς την ανατροπή των αρνητικών όψεων της κοινωνίας και τη βαθιά αλλαγή σε νοοτροπίες και κοινωνικές πρακτικές. Όταν λέμε ότι πρέπει ο τρόπος να απο-

βάλει τα χαρακτηριστικά της υπανάπτυξης που τον βαρύνουν ακόμη, να διεκδικήσει μια νέα θέση στην Ευρώπη, να ξαναβρεί τον εαυτό του που του στερήσαν ιστορικές κακοτυχίες αιώνων, αυτό δεν γίνεται μέσα από παραδοσιακές σχέσεις και πρακτικές σε κάθε τομέα της κοινωνίας.

Η **τρίτη παρατήρηση** είναι ότι ασφαλώς και η εθνική ιδιομορφία υπαγορεύει έναν ελληνικό δρόμο για το σοσιαλισμό. Όμως το μάκρος της πορείας, οι ρυθμοί της, ακόμη και κάποια από τα βασικά της χαρακτηριστικά συνδέονται άρρηκτα με όρους εξωτερικού περιβάλλοντος. Η διεθνοποίηση της οικονομίας, η παγκοσμιότητα της αγοράς στην κίνηση των κεφαλαίων, ο τρόπος συμμετοχής στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, επηρεάζουν βαθιά αυτή την πορεία. Η αλλαγή δεν συντελείται σ' ένα κλειστό και στεγανό σύστημα σχέσεων, συσσώρευσης κεφαλαίων και καταμερισμού εργασίας.

45

Κάτω απ' αυτές τις προϋποθέσεις ο αγώνας μας έχει μια πρωταρχική κατεύθυνση και θα έλεγα ότι εδώ συμπυκνώνεται η ουσία της κοινωνικής αλλαγής. **Τη μετάβαση από την «κοινωνία των ιδιωτών» στην «κοινωνία των πολιτών» που στην ανίχνευση του νέου μοντέλου αποτελεί την πιο πραγματική και κρίσιμη συνιστώσα.** Είναι αγώνας για μια ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ με την έννοια ότι η πλειοψηφία του λαού με συλλογικές αποφάσεις και δημοκρατικές διαδικασίες δεσμεύει την πορεία του τόπου σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Η θέση αυτή έχει περιεχόμενο πολύ ευρύτερο από μια διαδικασία τυπικής αντιπροσώπευσης, ακόμη κι απ' αυτό που μέχρι σήμερα λέμε συμμετοχή και πολιτικοποίηση. Είναι θέση - απάντηση στη δομική κρίση των κοινωνικών συστημάτων. Ο πολίτης ωθείται στην ιδιώτευση από τις ίδιες τις δομές της εξουσίας. Υπηρετεί τα μέσα παραγωγής, διαμορφώνει με την εργασία του τη συσσώρευση, δεν έχει όμως λόγο στη χρήση και τον προσανατολισμό του εθνικού προϊόντος. Στο «νεοφιλελεύθερο» μοντέλο η ιδιώτευση εξυπηρετεί τους νόμους του «άγριου ανταγωνισμού». Στον «υπαρκτό σοσιαλισμό» αντίστοιχα εξυπηρετεί την κάθετη και στεγανή κρατική ιεράρχηση.

46

Η πολιτική κοινωνία απαιτεί κατ' αρχήν συνθήκες **εθνικής και κοινωνικής συνεννόησης**, όχι με χαρακτήρα ισοπέδωσης των κοινωνικών αντιθέσεων αλλά με την αποδοχή και συσπείρωση του μπλοκ των εργαζομένων γύρω από στόχους και ε-

πιλογές μακράς πνοής. Μόνο μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να δημιουργηθούν οι όροι για ένα νέο ριζοσπαστισμό και μια νέα ενότητα στόχων, πολιτικής και συμφερόντων των δυνάμεων της Εθνικής Λαϊκής Ενότητας.

Γι' αυτές τις επιλογές θα ήθελα να αναφερθώ λίγο πιο διεξοδικά.

47 Το πρώτο πεδίο εθνικής και κοινωνικής συνεννόησης είναι ο **ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ** που οριοθετεί και κατευθύνει την **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**.

Το αναπτυξιακό πρόγραμμα απαντά σε βασικά ερωτήματα όπως είναι η επιλογή στόχων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου, ο ρυθμός ανάπτυξης και τεχνολογικής εξέλιξης, η κατεύθυνση της κοινωνικής κατανάλωσης. Είναι προϊόν της σοσιαλιστικής σκέψης και δράσης αποτελεί όμως μια σύγχρονη αναγκαιότητα. Η παραδοσιακή σύγκρουση των δύο κόσμων υπήρξε ανάμεσα στο μονοπώλιο του μηχανισμού της αγοράς και τον συγκεντρωτικό προγραμματισμό.

Ο πρώτος κατανέμει μεν αποτελεσματικά την κατανάλωση των προϊόντων δεν είναι όμως ένα «προβλεπτικό σύστημα». Προσδίδει στην οικονομία χαρακτηριστικά ανταγωνιστικότητας, μπορεί σ' ένα μέρος να αυξήσει την παραγωγικότητα δεν μπορεί όμως ούτε το κοινωνικό κόστος να μετρήσει, ούτε την κατανομή των πόρων να σχεδιάσει, ούτε τη συσώρευση να κατευθύνει.

Ο δεύτερος με τη συγκέντρωση των αποφάσεων στο κρατικό - κομματικό κέντρο οδηγεί την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων σε σύγκρουση με τις κοινωνικές δομές. Η κρατική γραφειοκρατία, ο αυστηρός έλεγχος, επιτρέπουν σε μικρές προνομιούχες ομάδες να διαμορφώσουν τον τύπο της ανάπτυξης. Η αυθαιρεσία της εξουσίας, η αποτυχία εφαρμογής, η κατάργηση της πολιτικής δημοκρατίας οδήγησαν σε κρίση τον «υπαρκτό σοσιαλισμό» και αποτέλεσαν την υλική βάση για τον μεγάλο αγώνα της ανασυγκρότησης.

Ο **ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ** στηρίζεται σε μερικές απλές αλήθειες:

Όχι δεν μπορεί, αλλά δε θέλει να καταργήσει τους μηχανισμούς της αγοράς. Κρατά απ' αυτή ό,τι συμβάλει στην αν-

ταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα στο επιχειρηματικό πνεύμα, στις επενδυτικές πρωτοβουλίες, στην ομαλή και κοινωνικά δίκαιη λειτουργία του κυκλώματος «κέρδος - αγορά εργασίας - αμοιβή εργασίας». Ο προγραμματισμός ανταποκρίνεται στην ανάγκη να υπάρχουν σαφείς εθνικές και περιφερειακές προτεραιότητες και συνολικές κατευθύνσεις της ανάπτυξης. Αυτό προϋποθέτει τη δημοκρατία όχι μόνο στο σχεδιασμό αλλά και στην εκτέλεση που σημαίνει ότι η **αποκέντρωση της εκτέλεσης είναι κοντά στη δημοκρατία της διαμόρφωσης**. Οι τελικές προγραμματικές επιλογές βγαίνουν όχι από κοινωνικές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις αλλά μέσα σε ένα συνεκτικό πλαίσιο στόχων και προοπτικής που διασφαλίζει τόσο τη σύνθεση όσο και την ανάπτυξη. Αυτό δηλαδή που ονομάσαμε πριν **ΝΕΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ**.

48 Άμεση συνέπεια της προγραμματικής διαδικασίας αποτελεί ένα άλλο κρίσιμο πεδίο επιλογών:

Είναι ο ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ και η ΜΙΚΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Ο εκσυγχρονισμός είναι καθολικό αίτημα όλων των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων. Το ερώτημα είναι από ποιους, για ποιους και πώς. Δεν πιστεύουμε σ' ένα «αστικό εκσυγχρονισμό» γιατί αυτός συνδυάζεται με την απόλυτη φιλελευθεροποίηση των όρων του ανταγωνισμού και την αποκλειστική επικράτηση του μηχανισμού της αγοράς. Ο Δημοκρατικός Προγραμματισμός διασφαλίζει μια πορεία ταυτόχρονης αλλαγής στις παραγωγικές σχέσεις, άρα και την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού.

Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής και της οικονομίας προϋποθέτει εθνική και κοινωνική συνεννόηση σε ορισμένα κρίσιμα ζητήματα:

— Ότι χωρίς αύξηση της παραγωγής, χωρίς συσώρευση σε εθνικό επίπεδο, χωρίς τη δημιουργία ζωντανής χρηματαγοράς **δεν υπάρχει ανάπτυξη**. Η παραδοσιακή λογική του «δεν μ' ενδιαφέρει η αύξηση της πίτας», ξεπεράστηκε στη σημερινή πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ταυτόχρονα ενεργοποίηση όλου του παραγωγικού δυναμικού, είσοδο ξένων κεφαλαίων, αξιοποίηση εγχωρίων πόρων, επενδύσεις σε παραγωγική κατεύθυνση.

— Ότι η συνύπαρξη διαφορετικών τομέων στα πλαίσια της

ΜΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ αποτελεί στρατηγική συνιστώσα της πορείας και όχι μια ευκαιριακή πραγματικότητα. Οι παραγωγικές επενδύσεις, η εκβιομηχάνιση, η συμμετοχή στην τεχνολογική εξέλιξη, η παραγωγική αναδιάρθρωση, η συμβολή στο χτύπημα της παραοικονομίας, η ομαλοποίηση της αγοράς, η συμπαράταξη στο να αρθεί ο αντιπαραγωγικός χαρακτήρας του δημόσιου τομέα, αποτελούν κοινούς στόχους και για τους τρεις τομείς της οικονομίας.

- Ότι η επιθυμητή νέα σχέση ανάμεσα στον εργαζόμενο και την εργασία δεν γίνεται με ευχολόγια ή με ποινικοποίηση των κοινωνικών συγκρούσεων αλλά με **συνεννόηση αποδοχής τόσο του θεμιτού κέρδους, όσο και της δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος**. Ότι η εξειδίκευση, η αξιοκρατία, η αύξηση της παραγωγής, η τεχνολογική αναβάθμιση συμβαδίζουν με καλύτερο βιοτικό επίπεδο, με καλύτερες συνθήκες δουλειάς, με καλύτερη σχέση ανάμεσα στην προσφορά εργασίας και την αμοιβή εργασίας. Μια σοσιαλιστική κυβέρνηση δεν τηρεί στάση ουδετερότητας αλλά εξαντλεί κάθε περιθώριο αναδιανομής του εισοδήματος και ανακατανομής του πλούτου υπέρ των δυνάμεων της εργασίας.
- Ότι η παραδοσιακή σύγκρουση «ιδιωτικοποίηση κάθε οικονομικής δραστηριότητας ή καθολική κρατικοποίηση» έδωσε τη θέση της στην «**ειρηνική συνύπαρξη**» και **αλληλοτροφοδότηση ιδιωτικού και δημόσιου τομέα** και ότι ο διαρκώς διευρυνόμενος **κοινωνικός τομέας** αποτελεί έκφραση σύνθεσης πραγματικών κοινωνικών αναγκών. Δεν πρέπει να επιτρέπουμε τη σκόπιμη σύγχυση και ταύτιση κρατικού και κοινωνικού τομέα. Οι συλλογικές μορφές παραγωγικής δραστηριότητας, όπως η κοινωνικοποιημένη επιχείρηση, ο συνεταιρισμός, οι δημοτικές επιχειρήσεις, οι κοινοπρακτικές μορφές, οι μικτές επιχειρήσεις, οι εταιρίες λαϊκής βάσης, συνδυάζουν το δυναμισμό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με την υπεροχή του κοινωνικού - συλλογικού κριτηρίου.

49

Ένα πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης έχει ένα βασικό στόχο. **Τις αυτοδύναμες περιφέρειες, τις ολοκληρωμένες παραγωγικά και κοινωνικά πόλεις και τη ζωντανή ύπαιθρο.**

Αυτό προϋποθέτει αρμονικό συνδυασμό γεωγραφικών - χωροταξικών και κλαδικών - παραγωγικών προτεραιοτήτων. **Εδώ αντίστοιχα είναι το πεδίο της ΙΣΟΡΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ.**

Μια διαδικασία αποκέντρωσης πόρων και εξουσιών οφείλει να διασφαλίσει ολοκληρωμένα παραγωγικά συμπλέγματα στην περιφέρεια. Να συνδυάζει τους δύο βασικούς τομείς μιας αυτοδύναμης οικονομίας (αγροτική οικονομία - μεταποίηση). Να συνδέει την ανάπτυξη με χωροταξική κατανομή μέσων παραγωγής, ανθρωπίνων και υλικών πόρων. Πρέπει να σημειώσουμε ότι η αστικοποίηση που σημάδεψε όλη τη μεταπολεμική περίοδο με την εισροή πληθυσμού στην πρωτεύουσα και σε δύο - τρία αστικά κέντρα, σήμερα προσανατολίζεται πια σε πολλά επαρχιακά κέντρα, ενώ επιβραδύνεται ή και ανακόπτεται η μαζική μετακίνηση από τα μεγάλα βιώσιμα χωριά. Πρόκειται όχι βέβαια για λύση αλλά για μια σημαντική εξέλιξη στην πορεία του δημογραφικού προβλήματος της χώρας. Εδώ η εθνική και κοινωνική συνεννόηση πρέπει να στραφεί:

- Στην ανακατανομή του πλούτου ανάμεσα στις περιφέρειες με ενίσχυση των φτωχότερων περιοχών.
- Στην χωροταξική κατανομή των παραγωγικών επενδύσεων με κατεύθυνση την ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας.
- Στην προστασία και αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, στην ενίσχυση της οικολογικής ισορροπίας και στη χωροταξική ανασυγκρότηση των κατοικημένων περιοχών.
- Στη σύνδεση των βασικών έργων υποδομής για την ανάπτυξη με την αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού κάθε περιοχής.
- Στην ταχύρρυθμη ολοκλήρωση της εφαρμογής του νέου θεσμικού πλαισίου που θέλει τις βαθμίδες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αυτοδύναμους αναπτυξιακούς πόλους.
- Στην απόδοση και νέων ευρύτερων εξουσιών και δυνατοτήτων στους θεσμούς λαϊκής συμμετοχής.

Περιφερειακές και τοπικές «αντιθέσεις» μόνο αν υπάρξει αναπτυξιακός προσανατολισμός της περιφέρειας με συγκεκριμένες προτεραιότητες και επενδυτικά προγράμματα μπο-

ρούν είτε να συνδεθούν είτε και να απαλειφθούν.

Έστω και καθυστερημένα ωριμάζει στο λαό μας η συνείδηση για μια **ανατροπή της παραδοσιακής σχέσης ανάμεσα στο Κράτος και την Κοινωνία.**

Το Κράτος στην πατρίδα μας **ιστορικά** χτίστηκε πάνω στις ανεπάρκειες της υπανάπτυξης και σαν φορέας καταφύγιο των δυνάμεων που η στρεβλή και ανισομερή ανάπτυξη έβγαζε στο περιθώριο της εργασίας. **Κοινωνικά** και ιδεολογικά αντιπροσωπεύει το όραμα και την προσμονή της θέσης - εργασίας, που διασφαλίζει ένα σίγουρο και μέτριο μέλλον. **Πολιτικά** ταυτίστηκε με τις διαδικασίες επιβολής της μιας παράταξης επί της άλλης. **Οικονομικά** πάντοτε κατεύθυνε σε συγκεκριμένη ελίτ προνομιούχων τη συσσώρευση και έδειχνε απόλυτη ανοχή στην κερδοσκοπία και τον παρασιτισμό. Πολύ όψιμα οι δυνάμεις της συντήρησης «ανακάλυψαν» την μαγική αντίθεση **«περισσότερο ή λιγότερο κράτος»** που θέλει να αντικαταστήσει την παραδοσιακή αντιπαράθεση του **«ποιος ελέγχει ένα πανίσχυρο και αντι - παραγωγικό κράτος».**

Το ερώτημα δεν είναι πόσο κράτος έχεις αλλά τι κάνει αυτό το κράτος, τι δραστηριότητες οργανώνει και σε ποια κατεύθυνση.

Το πραγματικό ερώτημα είναι αν θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί η «κρατικοποίηση της κοινωνίας» που ιστορικά ταυτίστηκε με τη Δεξιά ή αν θα υπάρξει ριζική αναστροφή στην κατεύθυνση της **ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.**

Εδώ βρίσκεται ένα ακόμη κρίσιμο πεδίο εθνικής και κοινωνικής συνεννόησης στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Η αποκέντρωση της πολιτικής εξουσίας προϋποθέτει αποσυγκέντρωση του κρατικού μηχανισμού και αποκέντρωση πόρων σε περιφερειακό επίπεδο.
- Η μεταβίβαση εξουσιών στους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς συμβαδίζει με την τεχνική, διοικητική και οικονομική τους δυνατότητα να συμμετάσχουν ενεργά σ' όλες τις φάσεις του προγραμματισμού.
- Η ίδια η δημοκρατική αλλαγή του κράτους στην προσπάθεια να γίνει παραγωγικός μοχλός στην κοινωνία δεν είναι δυνατή χωρίς κοινωνικό έλεγχο και συνθήκες αξιοκρατίας.

— Η ολοκλήρωση της κοινωνικοποίησης του δημόσιου τομέα της οικονομίας προϋποθέτει κατ' αρχήν τον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών.

Η μεταρρύθμιση της Δημόσιας Διοίκησης, η ολοκλήρωση της αναβάθμισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η ενίσχυση των θεσμών λαϊκής συμμετοχής και αντιπροσωπευσης, μαζί με τις διαδικασίες ενεργοποίησης της λαϊκής βάσης σε μορφές άμεσης δημοκρατίας, εξυπηρετούν αυτό το στόχο. Μεταφέρουν εξουσίες στην κοινωνία, φέρνουν στο προσκήνιο τη στρατηγική της αυτοδιαχείρισης και διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για την κοινωνικοποίηση του κράτους.

Η πρόθεσή μας να διαμορφώσουμε τη νέα σχέση ανάμεσα στον εργαζόμενο και την εργασία, κρίνεται και από τη συνέπειά μας στην άσκηση μιας κοινωνικής πολιτικής που να ανταποκρίνεται στις επιταγές ενός γνήσια σοσιαλιστικού κινήματος. Παλιότερα στη χώρα μας ήταν άγνωστη αυτή η πολιτική. Εμείς έχουμε εισάγει τη λογική και τη φιλοσοφία του **κράτους - πρόνοια.** Σήμερα απαιτείται κάτι πιο πέρα. **Απαιτείται εθνική και κοινωνική συνεννόηση για μια πραγματική ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ.** Η Αλληλεγγύη έχει αναφορά στον τόπο και την προοπτική του.

Στις κοινωνικές τάξεις και τη Δικαιοσύνη.

Στην ποιότητα ζωής και τη διαρκή αύξηση του κοινωνικού μισθού.

- Οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις στην υγεία και την παιδεία.
- Η μόνιμη πολιτική προστασίας των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.
- Η εξάντληση κάθε ορίου αντοχής της οικονομίας για αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των ασθενέστερων στρωμάτων και τάξεων.
- Το μόνιμο μέτωπο και ο συνεχής αγώνας για την εξάλειψη της ανεργίας.
- Είναι βασικές επιλογές για μια κοινωνία αλληλεγγύης.

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα κάθε επένδυση σ' αυτούς τους τομείς πρέπει να θεωρείται πολιτικά και κοινωνικά παραγωγική έστω και αν με στενά οικονομικούς όρους δεν έχει άμεση αποδοτικότητα.

Το σύγχρονο πρόβλημα είναι να υπάρχει ταυτόχρονα η κοινωνική αλληλεγγύη, ν' αποκτά η κοινωνία συνείδηση των ανισοτήτων και να αποδέχεται αλλά και να προτείνει προτεραιότητες για την αντιμετώπισή τους. Να αντιληφθεί για παράδειγμα το γενικότερο δημογραφικό μας πρόβλημα, το τι σημαίνει μια άλλη θέση των ευπαθών ομάδων στην παραγωγική διαδικασία, το τι σημαίνει η προοπτική και ο κίνδυνος μιας κοινωνίας υπεργηλίκων ή μιας κοινωνίας που επιχειρεί με την ελάχιστη δυνατή προσπάθεια το μεγαλύτερο δυνατό και εύκολο κέρδος.

52 Όλα αυτά ξεκινούν και ολοκληρώνονται στο περιβάλλον μας διαρκώς διευρυνόμενης **ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ και ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**.

Και εδώ οι παραδοσιακές αντιθέσεις έχουν ξεπεραστεί από τα σύγχρονα δεδομένα. Παλιότερα η αντιπαράθεση γύρω από τον τύπο και την ουσία της δημοκρατίας, όταν οι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί βρίσκονταν στο περιθώριο του αυταρχικού κράτους, ήταν **"αν τυπικά ισχύουν ή όχι και αν κατοχυρώνονται οι στοιχειώδεις κοινοβουλευτικοί κανόνες"**. Στα πρώτα μεταπολιτευτικά χρόνια το δίπολο έγινε **"καταστολή ή συναίνεση"**. Το σύγχρονο αίτημα είναι η **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ** από τη βάση ως την κορυφή.

Ο εκσυγχρονισμός και ο εκδημοκρατισμός των πολιτικών και κοινωνικών δομών που συντελέστηκε αυτά τα χρόνια και που ασφαλώς με πιο γρήγορους ρυθμούς οφείλουμε να αξιοποιήσουμε από δω και πέρα, διαμόρφωσε μια νέα σχέση ανάμεσα στον πολιτικό, τον συνδικαλιστικό - διεκδικητικό και τον κοινωνικό λόγο των λαϊκών δυνάμεων.

Κατ' αρχήν κατοχυρώνει πλήρως τη **ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ** ως το μοναδικό κριτήριο παρουσίας στα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Σ' αυτό το πεδίο δεν έχουμε αξιοποιήσει ακόμη ένα όπλο που ο λαός έχει στα χέρια του: Το **ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ** για πολύ σημαντικά θέματα που αφορούν τη χώρα, την περιφέρεια ή την τοπική κοινωνία.

Δεύτερο αποδίδει διακριτές και σαφείς εξουσίες στους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς που είναι τα **ΒΑΘΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**.

Το Εθνικό Κοινοβούλιο συμμετέχει ενεργά όχι μόνο στη διαμόρφωση νομοθετημάτων ή τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας αλλά και στην κατοχύρωση του πολιτικού διαλόγου και της αντιπαράθεσης σε εθνικό επίπεδο και στον έλεγχο των πράξεων που αφορούν ευρύτατα εθνικά και πανδημοκρατικά ζητήματα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση βαθμιαία εξελίσσεται στον βασικό αναπτυξιακό μοχλό. Ήδη είναι η ψυχή του Δημοκρατικού Προγραμματισμού. Το Συνδικάτο και το μαζικό κίνημα στο χώρο της παραγωγής ή της ανάπτυξης γενικότερα έχει μπροστά του ένα νέο ευρύτατο πεδίο πρωτοβουλιών, ένα νέο προσανατολισμό της δράσης του.

53 Η εθνική και κοινωνική συνεννόηση στις επιλογές μακράς πνοής προϋποθέτει ουσιαστικό διάλογο στην κοινωνία και τους θεσμούς.

Προτάσεις όπως αυτή της Κοπεγχάγης για την οικονομία, όπως των Περιφερειακών Συνεδρίων για την Ανάπτυξη, μπορούν να δώσουν βήμα όχι μόνο για τη διατύπωση θέσεων αλλά και τη σύνθεση των απόψεων. Η ανάληψη ευθυνών που δρομολογούν ουσιαστικές πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις παράλληλα με την ελεύθερη άσκηση του δικαιώματος της διεκδίκησης, δίνουν στην αντιπροσώπευση των κοινωνικών δυνάμεων, **δυνατότητα συνδιαμόρφωσης στις αποφάσεις**. Η διαδικασία της ενεργούς συμμετοχής του πολίτη σ' αυτές και η συνακόλουθη κοινωνική διαπραγμάτευση δεν σημαίνει και υποταγή σε λογικές συνδιοίκησης ή συνδιαχείρισης, ούτε έμμεση καταστολή των κοινωνικών αντιπαραθέσεων. **Σημαίνει γνώση και θέση για το που πάμε και ταυτόχρονα διεκδίκηση για το τι παίρνουμε**.

Πρέπει να έχουμε ανοιχτό μυαλό απέναντι στις νέες ανάγκες που γεννούν και νέα κινήματα. Οι καταναλωτές, οι άνθρωποι, οι γυναίκες, η νέα γενιά, οι οικολόγοι, οι ειρηνιστές αποτελούν έκφραση κοινωνικών αναγκών και είναι οι φυσικοί σύμμαχοι ενός σοσιαλιστικού κινήματος για την αλλαγή των κοινωνικών δομών.

Ακόμη οφείλουμε να διευρύνουμε συνεχώς την πρόσβαση των κοινωνικών δυνάμεων στους λεγόμενους ιδεολογικούς θεσμούς καθώς και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Να μην αποφύγουμε την πρόκληση μιας ανοιχτής διαπάλης και μιας

αναγκαίας απάντησης στην αλματώδη ανάπτυξη αυτών των μέσων.

Η εθνική και κοινωνική συνεννόηση για μια διαρκώς διευρυνόμενη ΠΟΛΙΤΙΚΗ και ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ μπορεί να αναπτυχθεί μόνο αγκαλιάζοντας όλες τις εκφράσεις των κοινωνικών δυνάμεων, επιταχύνοντας την πορεία από την ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ στην ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.

54

Στα πλαίσια αυτά γίνεται καθολική αναγκαιότητα η ύπαρξη και ανάπτυξη ενός ΔΙΑΡΘΡΩΜΕΝΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ. Που θα παρεμβαίνει στο περιεχόμενο της παραγωγικής διαδικασίας και θα προσανατολίζει αντίστοιχα τις δυνάμεις της εργασίας.

Που θα είναι βασικός παράγοντας, του εκσυγχρονισμού, της παραγωγικότητας, της διαφοροποιησιμότητας και της προσαρμοστικότητας της επιχείρησης.

Που θα αυξάνει διαρκώς τον έλεγχο του στα μέσα παραγωγής αλλά και την επιστημονική τεχνική δυνατότητα αυτοδιαχείρισής τους.

Που θα μπορεί να συνεργάζεται στις αποφάσεις αλλά και να έχει τη δύναμη να διεκδικεί και να κατακτά το μέρος που του αναλογεί από την αύξηση της παραγωγικότητας.

Που θα έχει πολιτική αλληλεγγύη με τους άνεργους.

Που θα προωθεί το διεθνή συντονισμό της δράσης του, ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο.

Ένα τέτοιο Κίνημα εντάσσεται στις διαδικασίες του δημοκρατικού προγραμματισμού όχι μόνο «δι' αντιπροσώπων» και «διεκδικητικών στόχων» αλλά σαν κουλτούρα, στάση και πρακτική των εργαζομένων.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΜΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

55

Με αυτή την ολοκληρωμένη πρόταση για τις επιλογές μακράς πνοής, τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες απευθυνόμαστε στον ελληνικό λαό. Επιλογές που απαντούν στην κρίση της πολιτικής και που μπορούν να διασφαλίσουν τους όρους μιας νέας ευρύτατης κοινωνικής συναίνεσης.

Απέναντι στην πρότασή μας υπάρχει η μόνιμη κρίση των παραδοσιακών σχηματισμών. Υπάρχει η αντανάκλαση της «πελατειακής» και «συντεχνιακής» κοινωνίας μέσα στα κόμματα. Υπάρχει η αδυναμία προσανατολισμού αλλά και πειστικής και ρεαλιστικής εξειδίκευσης μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν είναι άμοιρο ευθυνών γι' αυτή την κρίση είναι όμως ταυτόχρονα και το μόνο Κίνημα που εν δυνάμει μπορεί να την υπερβεί. Εξάλλου η εμπειρία μας μέχρι τώρα έδειξε ότι κάθε φορά που κυριαρχούν μέσα μας οι παραδοσιακές πρακτικές μπαίνουμε σε κρίση αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης, ενώ κάθε φορά που τις ξεπερνούμε γινόμαστε ριζοσπαστική δύναμη και προχωρούμε με ουσιαστικά βήματα.

56

Οι δυνάμεις της συντήρησης τι έχουν να αντιπροτείνουν; Μοναδική στρατηγική κατεύθυνση την «ΑΠΑΛΛΑΓΗ» και

την «ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ». Άρνηση που περιγράφει βαθύτατη κρίση προσανατολισμού και στόχων.

Μόνη πολιτική γραμμή τις «ΕΚΛΟΓΕΣ ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ» που είναι και το σημείο αναφοράς και ενότητας στην κορυφή. Γι' αυτό όσο περισσότερο συνειδητοποιούν ότι οι εκλογές απομακρύνονται μπαίνουν σε κρίση ηγεσίας και αποκαλύπτονται οι μεγάλες αντιθέσεις συμφερόντων.

Για πρόγραμμα προτείνουν μια αντιφατική σύνθεση του λεγόμενου «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ» και του «ΝΕΟ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ».

Γι' αυτό και οι θέσεις τους έχουν τη μορφή αθροίσματος αντιφατικών μέτρων χωρίς ορίζοντα και προσανατολισμό φιλολαϊκό. Η σύνθεση του «κεϋνσιανισμού» και του «ελεύθερου καπιταλισμού» είναι και ανιστόρητη και ξεπερασμένη.

Έτσι είναι φυσικό, η καταστροφολογία, και η πόλωση, να αποτελούν το μοναδικό ενοποιητικό στοιχείο μιας αδιέξοδης πρότασης. Ορισμένες δυνάμεις εκσυγχρονισμού και ανανέωσης είναι ένα παρήγορο σημάδι, δεν διασκεδάζουν όμως μια καταθλιπτική και δύσκολη πραγματικότητα.

57 Η κομμουνιστική αριστερά, ιδεολογικά και πολιτικά, επισπράττει σήμερα τα επίχειρα της κρίσης προτύπων με την οποία η δύσκολη εποχή μας σημαδεύει τον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Αδυνατεί να παρακολουθήσει με τους αναγκαίους ρυθμούς την τεράστια σύγκρουση των δυνάμεων της ανανέωσης του κομμουνιστικού κινήματος με τα συντηρητικά πια κατεστημένα αυτών των χωρών. Έτσι, ο στρατηγικός της ορίζοντας περιορίζεται από πολιτικούς στόχους χαρακωμάτων δεν υπερβαίνει το στενό παραδοσιακό χώρο, δεν αποκτά μαζικό λόγο και επιρροή.

Η υποταγή των πάντων στη δημιουργία του «τρίτου πόλου» ακριβώς αυτή την πραγματικότητα περιγράφει.

Η «ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ» επαναλαμβάνει την τριτοδιθυστική στρατηγική του λαϊκού μετώπου. Η «ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ» δεν απαντά στο πολιτικό πρόβλημα της χώρας γιατί δεν είναι στρατηγική εξουσίας. Ο προβαλλόμενος με κάθε τρόπο «ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ» δεν ερμηνεύει με κανένα τρόπο τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, ισοπεδώνει τις πραγματικές αντιθέσεις. Η πρακτική των «ΙΣΩΝ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΝ» στο μα-

ζικό κίνημα και τους θεσμούς δημιουργεί σύγχυση στις προοδευτικές δυνάμεις, ενώ δεν ευνοεί τους όρους για τη δημιουργία ευρύτατων συγκλίσεων στην Αριστερά.

58 Κάτω απ' αυτές τις προϋποθέσεις η ΠΟΛΙΤΙΚΗ και ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ του ΠΑ.ΣΟ.Κ. αποτελεί και ΣΗΜΕΡΑ τη ΜΟΝΗ ΕΦΙΚΤΗ ΛΥΣΗ. Δεν υπάρχουν συνθήκες ουσιαστικών κυβερνητικών συμμαχιών. Μέσα στα πλαίσια του προγράμματος της Αλλαγής, όμως, μόνιμη πρέπει να είναι η πολιτική συμμαχιών στον ευρύτερο προοδευτικό και δημοκρατικό χώρο. Οι επιλογές που παραθέσαμε αποτελούν βασικά πολιτικά και κοινωνικά αιτήματα που ενισχύουν αυτή την πλευρά της πολιτικής μας, και δίνουν λόγο και νόημα στην ύπαρξη όμορων ή συγγενών δυνάμεων με αυτόνομη παρουσία.

Εμείς θέλουμε πρωτευόντως να απαντήσουμε αποφασιστικά και μόνιμα στη «νεο - συντηρητική απειλή».

Ο Εθνικός - Δημοκρατικός - Κοινωνικός Διάλογος σήμερα έχει όρους να προχωρήσει μ' αυτές τις δυνάμεις. Μπορεί να συμπεριλάβει όλα τα ζητήματα μιας Δημοκρατικής Συνεργασίας, όχι σαν σχηματική επίκληση αλλά σαν ορατή προοπτική και αναγκαιότητα. Σ' αυτή την κατεύθυνση μπορούμε να συζητήσουμε ένα αναλογικότερο εκλογικό σύστημα που δεν θα οδηγεί όμως τον τόπο στην ακυβερνησία, και δεν θα είναι βέβαια προαπαιτούμενο ή προϋπόθεση για το Διάλογο.

59 Η πολιτική μας στρατηγική ενισχύει το ΗΠΙΟ ΚΛΙΜΑ και ενισχύεται από αυτό. Ευνοεί το ΔΙΑΛΟΓΟ και ευνοείται απ' αυτόν.

Αυτό δεν σημαίνει όμως και υποστολή της αντιπαράθεσης προγραμμάτων, της αποκάλυψης των γραμμών, της απομυθοποίησης των πρακτικών.

Το ΗΠΙΟ ΚΛΙΜΑ δεν απεικονίζει και έλλειψη κοινωνικής αντιπαράθεσης και σύγκρουσης συμφερόντων, ούτε ισοπεδώνει τις μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές αντιθέσεις.

Απλά μετατοπίζει τις διαχωριστικές γραμμές από την παραδοσιακή τους αναντιστοιχία στην υπαρκτή τους σήμερα ύποσταση και ευνοεί τη διαμόρφωση νέων κοινωνικών συγκλίσεων.

Ασφαλώς και δεν είναι δυνατό στα πολιτικά πράγματα, όταν ζητούμε την ενότητα του έθνους και τη συνειδητή συμμε-

τοχή του λαού, να προχωρήσουμε με όρους παρελθόντος.

Διαθέτουμε κάθε πρωτοβουλία στις πολιτικές εξελίξεις. Εμείς διαμορφώνουμε τα γεγονότα τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στον εξωτερικό της προσανατολισμό. Εξακολουθούμε να είμαστε η ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ που εμπνέει ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ στις λαϊκές δυνάμεις.

Οι κατευθύνσεις και επιλογές μας γίνονται αντικείμενο καθολικής ενασχόλησης των άλλων δυνάμεων πολύ χρόνο μετά την εκδήλωσή τους.

Γι' αυτό και διατηρεί το πρόγραμμά μας, αλλά και την πολιτική μας, υπεροπλία και μπορούμε με παρρησία και απορρίπτουμε λογικές είτε «ιστορικού συμβιβασμού» προς τα δεξιά, είτε «λαϊκού μετώπου» στο χώρο της Αριστεράς.

60

Ταυτόχρονα, όμως, χρειαζόμαστε μια μόνιμη επιθετική παρουσία γιατί ο λαός και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν νίκησαν ποτέ αμυνόμενοι.

Πολλοί συγχέουν σκόπιμα την «πόλωση» που αναφέρεται στο παρελθόν ή που αναβιώνει το παραδοσιακό πολιτικό στυλ με την ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΗΡΕΜΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ. Και άλλοι ταυτίζουν επίσης σκόπιμα την μοιρολατρική αποδοχή αναίρεσης της αυτοδυναμίας του ΠΑ.ΣΟ.Κ. με το διάλογο.

Και στη μια και στην άλλη περίπτωση η απάντησή μας αρνείται και απορρίπτει τα ψευδοδιλήμματα.

Κατευθύνεται σε συγκεκριμένους στόχους:

- Να ξαναφέρουμε στο προσκήνιο την ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ως κεντρικό πεδίο προγραμματισμού και αντιπαράθεσης, με προσαρμογή στις νέες σύνθετες ανάγκες του σήμερα.
- Να υποστηρίξουμε σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο το ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ που είναι, σε πείσμα του κάθε λογής μηδενισμού και υπαρκτό και τεράστιο.
- Να μη χαρίσουμε τη ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ σε κανένα τιμητή ή εγγυητή της γιατί εμείς της δώσαμε νόημα, αξία και περιεχόμενο.
- Να προστατεύσουμε τους ΝΕΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ αλλά και τις ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ από την ιδεολογική επίθεση του κατεστημένου, την κομματική χειρα-

γώγηση και την προσπάθεια ιδιοποίησης που γίνεται.

- Να υπερασπίσουμε τους στόχους, τις ιδέες και τη στρατηγική μας, ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΠΟΤΕ ΣΗΜΕΡΑ γιατί είναι επίκαιρες και αποδεκτές και μέσα και έξω από τη χώρα.

ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΛΟΥΜΕ ΣΗΜΕΡΑ

61 Αφησα για το τέλος την απάντηση που αφορά το πιο κρίσιμο ίσως ερώτημα για την προοπτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και την παρουσία του στην πολιτική ζωή του τόπου. Δεν θα είμαι αναλυτικός, ούτε θα παραθέσω επιμέρους προτάσεις γιατί και κριτική και αυτοκριτική έχουμε κάνει κατά καιρούς σε μεγάλη έκταση και προτάσεις έχουν γίνει επίσης κατά καιρούς πολλές και ενδιαφέρουσες.

Το βασικό ερώτημα για όλους μας είναι αυτή η μετεξέλιξη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. αυτές οι καινούριες ανάγκες και προσανατολισμοί που σκιαγραφήσαμε τι σημαίνουν για το Κίνημα. Μ' άλλα λόγια ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΛΟΥΜΕ ΣΗΜΕΡΑ;

62 Νομίζω ότι η ίδια η ΟΥΣΙΑ της ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ του ΠΑ.ΣΟ.Κ. εμπεριέχεται και επικεντρώνεται στην ΥΠΕΡΒΑΣΗ της μόνιμης αντίφασης που μας συνοδεύει τα τελευταία χρόνια και που τα σπέρματά της βρίσκονται στην πριν το '81 περίοδο. Πρέπει σήμερα κι όλας να προχωρήσουμε σε μια τελεσιδική επιλογή:

Δηλαδή, αν το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θα τείνει να γίνεται ολοένα και περισσότερο άθροισμα προσωπικών στρατηγικών διαχείρισης μερίδων της εξουσίας (κυβερνητικής, κρατικής, κομματικής) ή

θα ξαναυπάρξει ως ο ενιαίος και συλλογικός εκφραστής και ως συνειδητή πρωτοπορία κοινωνικών αναγκών και αιτημάτων.

Αν αφεθούμε στην αναπαραγωγή των σχέσεων εξουσίας που διαμορφώσαμε και διατηρήσουμε τα αρνητικά χαρακτηριστικά του προσώπου της που επιβάλλαμε, τότε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. περιορίζει τον ορίζοντα της παρουσίας του στην πολιτική σκηνή του τόπου. Κι αυτό δεν νομίζω να το θέλει και πολύ περισσότερο να το επιδιώκει συνειδητά, κανείς απ' αυτούς που ξεκινήσαμε μαζί το '74 για να διαμορφώσουμε μια καινούργια κοινωνία. Αντίθετα, με το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ξανά μαχόμενο λαϊκό κίνημα μπορούμε να εγγυηθούμε τη νέα ενότητα στόχων, πολιτικής και κοινωνικής δυναμικής που ανοίγει το δρόμο της Αλλαγής και επικυρώνει την αναγκαία ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ με τις λαϊκές δυνάμεις.

Ποιες είναι όμως οι προϋποθέσεις γι' αυτό;

63 Πρώτα - πρώτα ό,τι εκσυγχρονισμό δομών και λειτουργιών κι αν απαιτήσουμε, ό,τι θεσμικές κατοχυρώσεις κι αν αποτολμήσουμε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θα εξακολουθήσει ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΙΝΗΜΑ. Η ολοκλήρωση της στρατηγικής μας σύλληψης, η εξειδίκευση του πολιτικού μας προγράμματος, η κατοχύρωση των εσωκομματικών μας λειτουργιών δεν σημαίνει τη μετατροπή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σε ΚΟΜΜΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ της μιας ή της άλλης μορφής. Για λόγους ιδεολογικούς και πολιτικούς, για λόγους φυσιολογίας, για λόγους αντιστοίχισης των κοινωνικών δυνάμεων, για λόγους που αφορούν το ριζοσπαστισμό και την άρνηση της ενσωμάτωσης στις δομές της εξουσίας, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΚΙΝΗΜΑ.

64 Δεύτερο, η αναγκαία πράγματι κατοχύρωση της προσωπικής πολιτικής θέσης και άποψης μέσα στις εσωκομματικές λειτουργίες και διαδικασίες δεν είναι σε καμιά περίπτωση συνώνυμη με τη δημιουργία ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ μέσα στο Κίνημα. Ένας παρόμοιος «εκσυγχρονισμός» ίσως μας κάνει περισσότερο «αποτελεσματικούς» ή ακόμη και δημοκρατικοφανείς, θα είναι όμως η αρχή της οριστικής ενσωμάτωσης και της πραγματικής σοσιαλδημοκρατικοποίησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Η βάση θα λειτουργεί με «εκφραστές», οι τάξεις με «αντιπροσώπους» και οι ιδέες με «εγγυητές». Η ΠΟΛΙΤΙ-

ΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ και η ΕΝΙΑΙΑ ΔΡΑΣΗ δυναμώνουν και διευρύνουν την ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ και την ΑΜΕΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ στις αποφάσεις.

65

Τρίτη προϋπόθεση είναι να αναστρέψουμε τη σχέση ανάμεσα στα πρόσωπα και την πολιτική. Να επαναφέρουμε το ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΑΙΤΗΜΑ στο προσκήνιο μαζί με την πολιτική που το υλοποιεί. Και να ανοίξουμε μέτωπο ιδεολογικής και πολιτικής πάλης απέναντι τόσο στη μικροαστική αντίληψη της «εξουσίας για την εξουσία» όσο και στην τεχνοκρατική αντίληψη της «ουδέτερης εξουσίας» που αποτελούν τη διδυμη όψη της κρίσης πολιτικής.

Σήμερα η αυτογνωσία και αυτοσυνείδηση όχι μόνο της βάσης του Κινήματος αλλά και των λαϊκών δυνάμεων απομυθοποίησε τις «ταμπέλες» και τους «εκφραστές». Απομυθοποίησε «αριστερές» και «δεξιές» πρακτικές.

Έκλεισε τον ορίζοντα των ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ. Οι επιδιώξεις και οι φιλοδοξίες των στελεχών είναι θεμιτές. ΑΝΑΝΕΩΣΗ όμως και ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ μόνο μια ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ και μια ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ μπορούν να εγγυηθούν.

66

Αυτό σημαίνει ότι η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ είναι υπόθεση των κοινωνικών δυνάμεων της Αλλαγής. Πιστεύω ότι θα ήταν πολύ εύκολο να μαζικοποιήσουμε τις οργανώσεις και να δείξουμε μια εικόνα επιτυχίας για την ανασυγκρότηση, με μια συστηματική οργανωτική δουλειά. Αυτό όμως θα ήταν η ΕΙΚΟΝΑ ΕΝΟΣ ΚΑΤΟΠΤΡΟΥ.

Ανασυγκροτήσεις μπορούν να γίνουν από τα πάνω. Αναγεννήσεις όμως ποτέ. Μόνο αν αντιστρέψουμε την πορεία, από την ΚΟΙΝΩΝΙΑ προς το ΠΑ.ΣΟ.Κ. μπορούμε να μιλήσουμε για μια ουσιαστική αναβάπτιση του Κινήματός μας.

67

Μια άλλη κρίσιμη προϋπόθεση είναι να ανατρέψουμε τις κατεστημένες σχέσεις εξουσίας που προήλθαν από την πρώτη δεκαετία της ζωής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Πρέπει να ομολογήσουμε ότι το 1ο Συνέδριο επικύρωσε θέσεις και σχέσεις δεν έδωσε όμως το ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ μιας ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ.

Το 2ο Συνέδριο θα κριθεί και από αυτή τη δυνατότητα. Ο μετασχηματισμός αυτών των σχέσεων δεν γίνεται βέβαια «εν κενώ αέρος». Απαιτεί ταυτόχρονη ΑΝΑΝΕΩΣΗ στο Κίνημα

σ' όλες του τις εκφράσεις. Κι όταν λέω Κίνημα εδώ εννοώ την Κ.Ε., την κοινοβουλευτική ομάδα, τα ενδιάμεσα όργανα, την ίδια την οργανωμένη βάση.

68

Ταυτόχρονα οφείλουμε να μεταβούμε στις εσωκομματικές λειτουργίες από το ΑΤΟΜΙΚΟ στο ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ. Να δώσουμε στη βάση την ευκαιρία και τη δυνατότητα ΟΧΙ απλά να διατυπώνει απόψεις και προβληματισμούς αλλά να διαμορφώνει αποφάσεις. Να ξεφύγουμε από τη λογική του ασφυκτικού ελέγχου διαδικασιών και να δώσουμε ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΟΓΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ σε συγκεκριμένες επιλογές που αφορούν πρόσωπα και θέσεις. Όσοι εκσυγχρονισμοί είναι αναγκαίοι να γίνουν γρήγορα. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χωρίς να χάσει τίποτε από τη δυναμική του Κινήματος πρέπει ταχύτατα να εξελιχθεί σε ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΘΕΣΜΟ. Αυτό όμως είναι η μια όψη του νομίσματος. Γιατί υπάρχει και η άλλη όψη. Αυτή του ΑΚΡΑΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ από την κορυφή ως τη βάση που θεωρεί το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ασανσέρ κοινωνικής και πολιτικής ανέλιξης. Που αδιαφορεί για τις κομματικές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα. Που διακωμωδεί παραινήσεις και αποφεύγει τις συγκεκριμένες πράξεις.

Το Κίνημα ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ. Μπορούμε να το βελτιώσουμε αν χρειαστεί. Από σήμερα όμως πρέπει να εφαρμοστεί.

69

Η ΑΝΑΝΕΩΣΗ, όμως, ΠΡΟΣΩΠΩΝ και ΟΡΓΑΝΩΝ έχει εντελώς οριακό αποτέλεσμα και θα ανακυκλώσει απλά την κρίση αν δεν συνοδεύονται με – επιτέλους – σαφή ρήξη με νοοτροπίες, πολιτικές συμπεριφορές και πρακτικές.

Αυτό σημαίνει ότι ΣΗΜΕΡΑ, ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ, ανοίγουμε στα πλαίσια της ΑΝΑΓΕΝΝΗΤΙΚΗΣ μας προσπάθειας και στην πορεία για το ΣΥΝΕΔΡΙΟ, μέτωπο ρήξης με:

- τον «δεξιό παλαιοκομματισμό - παραγοντισμό» που είναι πηγή κάθε συντηρητικής στάσης, που ακυρώνει την εσωκομματική δημοκρατία και επιτρέπει τις προσωποπαγείς και απολίτικες συσπειρώσεις.
- Την «αριστερή κομματική γραφειοκρατία» που γίνεται συνώνυμο του συλλογικού παραγοντισμού και του κομματικού αυταρχισμού και διοικητισμού.
- Τον «παραδοσιακό κακώς εννοούμενο κοινοβουλευτισμό»

- που δεν επιτρέπει την εξυγίανση της δημόσιας ζωής, και επιβάλλει ένα βουλευτικό πρότυπο πελατειακής σχέσης.
- Τον «**άκριτο κυβερνητισμό**», τη μικροαστική αντίληψη της εξουσίας για την εξουσία, που αποϊδεολογικοποιεί κάθε πολιτική πράξη και υποτάσσει κάθε μέτρο και πολιτική στο «πολιτικό κόστος» και προσωποποιεί τους θεσμούς.
 - Τον «**αριστερό στρατηγισμό**», που παίρνει τις επιθυμίες για πραγματικότητα, αγνοώντας τους πραγματικούς συσχετισμούς και αδιαφορώντας για την ανάγκη ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικών συναινέσεων.
 - Τον «**κακώς εννοούμενο τεχνοκρατισμό**», την οδό της «μιας και ουδέτερης αλήθειας» που όλα τα μετρά σ' ένα κλίμα «επιστημονικοφανές» δίνοντας μυθική και μονοσήμαντη διάσταση στη γνώση που αναιρεί την πολιτική και το περιεχόμενό της.

70

Απέναντι σ' αυτές τις αδιέξοδες αντιλήψεις και πρακτικές, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χωρίς να χάσει τίποτε από τη δυναμική του Κινήματος, πρέπει ταχύτατα να εξελιχθεί σε ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΘΕΣΜΟ.

Να αλλάξει τις σχέσεις εξουσίας που διαμόρφωσε με ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ και ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ.

Δημοκρατία σ' όλες τις εκφράσεις του Κινήματος.

Εκσυγχρονισμός στις μεθόδους, τις πρωτοβουλίες, την οργάνωση, τη διαχείριση και άσκηση της εξουσίας, μέσα από την αξιοποίηση της επιστήμης, της γνώσης, των εμπειριών.

Πιστεύω ότι μ' αυτές τις προϋποθέσεις το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θα παρουσιαστεί μπροστά στο λαό μας, μαχόμενο λαϊκό κίνημα που δικαιώνει τις προσδοκίες αλλά και πραγματώνει το αναγκαίο άλμα μέσα από την αναγεννητική μας προσπάθεια.